

Tófalvi Zoltán

DANCS RÓZSA POKOLJÁRÁSA, AVAGY:
SZÍVBEMARKOLÓ VALLOMÁS
AZ ANYASÁG DIADALÁRÓL¹

Brutálisan fogy Románia népessége. 2016. január 1-jén 19 870 000 lakos élt Romániában, 1990 elején 23,2 millió. Románia lakossága 2014-ben csökkent 20 millió alá. A 2015-ben közzétett előrejelzés szerint 2050-ben Romániának 14,5 millió lakosa lesz, 2100-ra pedig 12 millióra zsugorodhat az ország lakossága! (www.korkep.sk/cikkek/kulugyek/2017/08/10/brutalisan-fogy-romania-nepessege-is).

A romániai magyarság lélekszáma az 1977. évi 1 720 630 főről (ennyien vallották magukat magyar anyanyelvűeknek, magyar nemzetiségűnek pedig 1 713 900-an!) – a hivatalos népszámlálások során ekkor írták össze a legtöbb romániai magyart! – 2011 októberére 1 237 746 főre csökkent: 476 182 magyarral kevesebb él ma Romániában, mint negyven évvel korábban!

„1990 után Romániában a művi terhesség-megszakítás aránya világválszintre emelkedett, a legmagasabb szintek egyikét érte el: 200 ezreléket. (...) 1990-ben és 1991-ben minden élve születésre három szándékos abortusz esett.” (Mureşan, Cornelia: A reprodukív magatartás változásai Romániában. In: *Demográfia*. Az MTA Demográfiai Bizottsága és a KSH Népeségtudományi Kutató Intézet folyóirata. 1997/4. szám, 285–299. oldal.)

„Romániában minden órában kilenc személlyel csökken az ország lakossága. 2016-ban 120 000 fővel éltek kevesebben az országban, mint egy évvel korábban. 2016-ban 85 000 személy vándorolt ki Romániából. Az ENSZ egyik tanulmánya szerint 3 400 000 román állampolgár emigrált az országból. Ez Románia lakosságának tizenhét százaléka!” (Marius Paşcan: Ne rămâne, în curând, să stingem lumina în țară! [Rövidesen nem marad más számunkra az országban, mint leoltani a villanyt!] In: *Cuvântul Liber*, 2017. szeptember 7.)

1 Dancs Rózsa: *Pokoljárás. Sorsok az egykori romániai abortusztörvény idején*. Lakitelek, 2014, Antológia Kiadó, 159. p.

A mai romániai népesedési folyamatok megértéséhez minduntalan „vissza-vissza kell csatolnunk” a Nicolae Ceaușescu kommunista diktátor nevével „fémjelzett” 770/1966-os, az abortuszt és a fogamzásgátló szerek, tabletták használatát tiltó, több mint tízezer fiatal nő halálát okozó, mintegy 170 000 gyereket már-már állati sorsban tartó, árva-házakba, otthonokba kényszerítő hírhedt törvényrendeletéhez! Ceaușescu megalomániás víziója negyven milliós Romániát „álmodott”! Dancs Rózsa *Pokoljárás* című kötete nélkülözhetetlen fogódzó e szörnyű vízió és következményeinek megértésében.

*NEMCSAK A KÖNYVEKNEK, HANEM A RECENZIÓKNAK IS
MEGVAN A MAGUK SORSA*

Habent sua fata libelli, azaz *A könyveknek is megvan a maguk sorsa* – ismétелgetjük a Krisztus után 2. században élt, észak-afrikai származású Terentianus Maurus késő római stilisztától, grammatikustól származó közismert latin mondást, valahányszor egy könyv, egy kézirat különös történetéről, révbe jutásáról írunk, beszélünk. A teljes szöveget kellene idéznünk ahhoz, hogy a latin nyelven megfogalmazott jelképes értelme magyar nyelven is pontos legyen: „*Pro captu lectoris habent sua fata libelli*”, vagyis: „*A könyvek sorsa attól függ, hogyan érti őket az olvasó*”.

Az idézett latin mondás foglalkoztat most is, amikor hónapokon át tartó vajúdas, levéltári búvárkodás, kötetek, tanulmányok sorának elolvasása után papírra vetem Dancs Rózsa *Pokoljárás* című kötetéről szóló, valójában az anyaságért vívott páratlan és felemelő küzdelméről szóló tanulmány-recenziómat. Azt is bevallom: ahhoz, hogy megismerjem a kötet székelő népballadákat és görög sorstragédiákat idéző viszontagságos anyaságtörténetét, gazdagon indázó sajátos nyelvezetét – amelynek sokszínűségéről az Olvasó bőven kaphatott ízelítőt a budapesti Kairosz Könyvkiadó gondozásában 2010-ben megjelent *Vad-disznók törték a törökbúzá*t című kötetéből, illetve a torontói *Magyar Ház* történetét bemutató monumentális opuszából –, felkerestem a Dancs Rózsa felnevelő, dajkáló, eldugott háromszéki Sepsimagyaróst is. (Dancs Rózsa a második világháború végi menekülési hullámban 1944-ben Érmihályfalván látta meg a napvilágot, az a Sass Kálmán érmihályfalvi református lelkész keresztelte meg az egyik nagyváradi óvóhelyen – „ha mégis telitalálat érné a házat, ne pogányként pusztuljak el” –, akit a kantonális Erdély-tervezetért, a Szent István-i

Magyarország kisebbségi kérdéseit elemző tanulmányáért, valamint 1956-os verseiért hazaárulás és kémkedés vádjával koncepciók perben halálra ítélték és 1958. december 2-án a szamosújvári börtönben kivégezték!) Egykori falusfeleivel, sorsosaival beszélgettem, hogy együtt izlelgessük az idézett novellából kölcsönzött, az iskoláskorúak megnevezésére használt metafora, az „*ütéstoplónyi gyerek*”, „*tarkatuli-pán*”, „*şef-de-semmiség – öncsinálta, semmirekellő főnököske*” jelentését. Mert Dancs Rózsa számára a messzi Torontóban is a Márai Sándortól kölcsönzött „*Nincs más haza, csak az anyanyelv!*” írói vallomás az egyetlen lehetséges ars poetica! Ő a főszerkesztője az amerikai magyar diaszpórában egyedülálló minőséget képviselő, Szervátiusz Jenő-díjjal és a clevelandi Árpád Akadémia díjával kitüntetett, magyar és angol nyelvű, kéthavonta nyomdafestéket látó *Kalejdoszkóp – Kaleidoscope* címet viselő folyóiratnak, és a 2013-tól havonta megjelenő, a kisgyermekes magyar és vegyes családoknak, a magyar hétvégi iskoláknak, a cserkészeknek óriási segítséget jelentő *Bóbita Bóbitája* gyermeklapnak. Dancs Rózsa Sütő Andrást tekinti példaképének, akinek Torontóban elhangzott igéje – „*Úgy cselekedjünk, hogy megmaradjunk!*” – hatására kezdett rendszeresen és hivatásszerűen foglalkozni a publicisztikával és a szépírással. „Írásaiban olykor tetten érhető nemcsak Tamási Áron népi mítoszba, szürrealizmusba hajló líraiságának hatása, hanem a kortárs Sütő András realista ábrázolása is.” (Miska János: Bevezető a *Vaddisznók törték a törökbúzát* című kötet 2010. évi kiadásához, 16–18. oldal.)

Dancs Rózsa egykori sepsikőröspataki, sepsiszentgyörgyi magyartanárként, 1988-tól Torontóban a Magyar Ház sajtóigazgatójaként, magyar kulturális rendezvények szervezőjeként, íróként egész életútjával, az írás, a lapszerkesztés és könyvkiadás összekapcsolásával hirdeti: távol az anyaországtól, az anyanyelv színes forgatagától, nem könnyű magyarnak megmaradni, de „*büszke gyönyörűség érte küzdeni, a magyarságot nem teherként, hanem pluszként kell vállalni, mert csak így lehet harmonikus életet élni*” (kanadavilaga.com/2016/02/22/nincs-mas-haza-csak-az-anyanyelv-interju-dancs-rozsaval). Dancs Rózsa az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc 40. évfordulójára kiírt novellapályázaton a *Vaddisznók törték a törökbúzát* című elbeszélésével elnyerte a Szabad Magyar Újságírók Szövetsége első díját, majd 2000-ben, a clevelandi Árpád Akadémia a hasonló címmel megjelent gyűjteményes

kötetét jutalmazta ugyancsak első díjjal. A sepsimagyarósi férfiak az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc napjaiban közel két héten át azzal „indokolták” a lármafák gyújtását és őrzését az ölelésnyi település erdők övezte határában, mert „*vaddisznók törték a törökbúzáat*”. Terveket dolgoztak ki a román–magyar határon való átszökésre – meg is kísérelték az átszökést! –, a fegyveres harcokban résztvevők megsegítésére.

Mindezek után azt is töredelmesen bevallhatom: nagyon megdolgoztam ezért a recenzióért! Maximalista megközelítéssel a Ceaușescu-féle „aranykor” népesedéspolitikájának minden vetülete érdekelt. Azt sem hallgathatom el: a 770/1966-os, az abortuszt megtiltó törvényrendelet-hez a „muníciót” nemzetközi hírnevű román demográfusok, népesedéspolitikával foglalkozó kutatók is szolgáltatták! Megpróbáltam minden elérhető információt, statisztikai adatot, úgynevezett háttér-anyagot felkutatni a Nicolae Ceaușescu diktatúrája által 1966. október 2-án törvényerőre emelt törvényrendelet keletkezésének körülményeiről, legfőképpen az egész országot, annak népét sújtó, tragédiák sorát kiváltó következményeiről. A huszonhárom éven át a legszigorúbban betartott és betartatott törvényrendelet nyomán kétmillió nem kívánt gyerekkel gyarapodott Románia lakossága: ők voltak a csípős román köznyelv szerint a „*decreșii*”-ek, a *dekrétum-gyerekek*! A ma már elérhető hivatalos statisztikai adatok szerint is: 1966 októbere és 1989 decembere között *9452 fiatal nő, édesanya halt meg az illegális abortusz nyomán fellépő szövődmények, vérmérgezés, általános szepszis következtében! A mintegy 170 000 félárva, vagy teljesen árva közül nagyon sokan állami intézetekbe, árvaházakba, embertelen körülmények közé kerültek, egy részük a rossz bánásmód miatt szellemi és testi fogyatékos emberi roncsokká vált!* (Lásd: Lavinia Betea: *Decretul antiavort, prostituția și decreșii*. [Az abortusz elleni törvényrendelet, prostitúció, dekrét-gyermekek]. *Historia*: <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/decretul-antiavort-prostituția-si-decreșii>) A statisztikák nem tartalmazták azokat a hamisításokat, csúsztatásokat, amikor a fiatalon elhunyt nők halálának okaként vese- vagy szívelégtelenséget, a keringési rendszer hirtelen összeomlását, vagy általános szepszist tüntettek fel. Dancs Rózsa *Pokoljárás* című kötetének egyik nagy érdeme: *méltó emléket állít azoknak a fiatal nőknek, édesanyáknak – közvetlenül családok tízezreinek –, akik az embertelen romániai abortusztörvény áldozatai*. Mindezt úgy

közvetíti az Olvasó felé, hogy kibomlik előttünk az 1965. március 22-e és 1989. december 22-e közötti cseausiszta diktatúra minden szörnyűsége: a vaj-, hús-, cukor- és más élelmiszerjegyek megalázó rendszere, a tömbház-lakások fűtésének drasztikus megvonása. (1990 januárjában a recenzens marosvásárhelyi, marosszentgyörgyi lakások sorában készített filmfelvételeket a kondenzált víztől csöpögő, penésszel átitatott szobák falairól: a fűtés korlátozása miatt a konyhában, a sütőben állandóan égették a gázt, ez okozta a kondenzált vizet!) Az áramellátás naponta többszöri szüneteltetése (a magyar nyelv a leleményes „elvették, visszaadták a villanyt!”-fordulattal összegezte mindezt!), télen az állandó és teljes sötétségbe kényszerített utcák, az ingázók – Dancs Rózsa tanárként Sepsiszentgyörgyről Sepsikőröspatakra ingázott – fagyoskodásai, didergései a szabadtéri megállóknban, az autótulajdonosoknak havonta odalökött hús liter benzín okozta kálvária: a páros rendszámú autók, akárcsak a páratlanok, felváltva, csak minden második vasárnapon közlekedhettek, függetlenül attól, hogy súlyos betegség, halál hozta kétségbeesítő helyzetbe a családokat! Közben folyamatosan nyomatták a *Megéneklünk, Románia* elnevezésű tömény nemzeti öntiradát, a földkerekség „legdicsőbb”, „tenyérből jósolt” történelmét. A keddtől vasárnapig sugárzott napi kétórás, a „konduktor”-t dicsőítő tévéműsorok mind-mind hozzátartoztak a lelkek, a szellem, a kultúra Nicolae Ceușescu által meghirdetett és leveleznyelt holokausztjához. A „szocialista oktatás és nevelés” pokoljárásairól is képet alkothatunk: a mindennapos gyűlésekről, a politikai „fejtágítóról”, a tanfelügyelőségek által kinevezett, a pártot és szocialista ideológiát hűségesen kiszolgáló iskolaigazgatók basáskodásairól. Dancs Rózsa hiába írt tízes osztályzatú dolgozatot a sepsiszentgyörgyi címzetes tanári állás elnyeréséhez, nem ő kapta meg a megérdemelt tanári katedrát! *Pokoljárás* című könyvében saját golgotajárásával hitelesíti a megélt, az 1989 után született fiatalok jelentős része által talán csak mesének tartott szörnyűségeket.

A levéltári források szerint Nicolae Ceușescu az abortuszt tiltó törvényrendelettel a prostitúciót, az erkölcsi és szexuális „szabadosságot” is fel akarta számolni. A népesedéspolitikával foglalkozó kutatók a „Kárpátok Génusza” által meghirdetett negyvenmillió Romániáról szóló megalomániás víziót az *emberiség története egyik legnagyobb*

szociális kísérleteként aposztrofálják! (Lásd: ro.nccmn.wikia.com/wiki/Decretul_anti_avort_al_lui_Ceașescu).

1965-től kezdődően Nicolae Ceaușescu nemzeti-kommunista diktatúrát hozott létre. Az 1966-os dekrétummal az *anyaság állami problémává vált*. Egy nőnek csak akkor volt joga az abortuszra, ha betöltötte a negyvenedik életévét, vagy már négy gyereke született. 1972 után azoknak a nőknek is kellett vállalniuk a „gyermekáldást”, akik még nem töltötték be a 45. életévüket. A törvényrendelet alapján úgynevezett „gyermektelenségi adót” vetettek ki az egyedülálló, 25. életévüket betöltött fiatalokra, a gyermektelen házastársakra. A törvényrendelet abszurditását bizonyítja: a római katolikus papoknak is „gyermektelenségi adót” kellett fizetniük! Az már csak hab volt a tortán, hogy a gyermeknevelés legelemibb feltételei is hiányoztak: fűtés hiányában, a téli hidegben egy csecsemő gondozása óriási tehertételt jelentett. A legalapvetőbb élelmiszerek hiányoztak. Az 1980-as évek elejétől a gyerekeink déli gyümölcsöket, narancsot, banánt csak filmekben láttak. Az oktatási rendszerben a szexuális nevelés ismeretlen volt. A terhesség-megszakítást végző orvostól – ha a Szekuritáté az esetet felgöngyölitette – elvették a diplomáját, börtönbe zárták. Ceaușescu azok számára sem engedte a fogamzásgátlók behozatalát, akik betöltötték a negyvenedik vagy később a negyvenötödik életévüket és megszülték a négy gyereket! A rendszer embertelenségét, cinizmusát bizonyítja: bár hivatalosan semmilyen törvény nem tiltotta a fogamzásgátlók használatát, mégis a legszigorúbban büntették, ha a pragmatikus Nyugatra, Magyarországra utazó „szerencsések”-nél óvszert, fogamzásgátlót találtak.

1989 decembere után – mint a zsilipszakadást követően a tározóból lezúduló hatalmas víztömeg – a nem kívánt terhességet illegálisan megszakító nők drámai visszaemlékezései jogosan árasztották el az írott és elektronikus sajtót, állásfoglalásra készítették az egész társadalmat: *huszonhárom éven át még egy halovány tiltakozás sem volt mintegy tízezer nő, édesanya meggyilkolása, több tízezer gyerek árvaságra kényszerítése miatt!?!?*

Az amerikai ABC TV-csatorna „20/20” dokumentumfilm-sorozatának legendás adása a romániai árvaházak minden képzeletet felülmúló embertelen világáról – John Upton *Discovers The Need of Romanian Orphans* – megszólaltat egy, a Ceaușescu-érában nevelkedett román

pszichiátert, aki a társadalmat is felelőssé tette mindazért, ami Romániában az árvaházakban, gyermekotthonokban történt: „A gyermekotthonok a mostoha körülmények és a totális hozzá nem értés miatt tulajdonképpen tökéletes emberkísérleti színhelyekké váltak, ahol dokumentálni lehetett, micsoda rombolást tud előidézni a család teljes hiánya egy fiatal, fejlődő elmében. Csak éppen a dokumentálásra a kommunizmusban kikupálódott, az árvaházak rendszerét voltaképpen támogató romániai pszichiátriai társadalom alkalmatlannak bizonyult, így mindez a Charles Nelson (a Harvard Tudományegyetem gyerekgyógyász neurológus professzora – T. Z.) vezette amerikai csoportra maradt.” (<https://science.meetup.444.hu/2014/11/19/szulok-nelkul>).

„A GYEREKED LEGYEN A TÁRSADALOMMAL SZEMBENI KÖTELESSÉG!” AZ ABORTUSZTILTÓ RENDELET FURCSA „SZÜLETÉSE”

A Román Kommunista Párt Központi Bizottsága 1966. augusztus 2-án a Fekete-tenger partján, a Neptun üdülőhelyen ülésezett. Napirendjén szerepelt az egészségügyi és szociális ügyekért felelős miniszter, Voinea Marinescu vezette bizottság által összeállított demográfiai tanulmány megvitatása. Magyar nyelven először jelenik meg összefoglaló erről az abortusztiltó törvényrendeletet „megszülő” KB-ülésről!

Alexandru Drăghici (Tisău, Buzău megye, 1913. szeptember 26. – Budapest, 1993. december 12.), az 1952. szeptember 20-a és 1957. március 19-e közötti véres kezű belügyminiszter, az Állambiztonság minisztere – egyik vallatója volt az 1954-ben kivégzett Lucrețiu Pătrășcanu kommunista igazságügyi miniszternek, aki magyarellenességével is „beírta magát a történelembe”. Drăghici kezéhez sok-sok bebörtönzött, megkínzott, kivégzett magyar vére tapadt! –, 1965 és 1967 között az RKP KB Végrehajtó Bizottságának tagjaként durván megtámadta a Voinea Marinescu miniszter és társai által összeállított tanulmányt és annak szerzőit. A különböző országokból összegyűjtött demográfiai adatok, vélemények „szajkózásának” nevezte a tanulmányt, amely azt javasolta: *az állam fizessen bizonyos prémiumokat, anyagilag támogassa a több gyermek születését.* Mintha az állam – „érvelt” Drăghici – „köteles lenne megvásárolni a születendő gyermekeket. Egyszer s mindenkorra érvényteleníteni kell az abortusz liberalizációját előíró törvényrendeletet.” (Az abortuszt megengedő 1957-es törvény-

rendeletre utalt – T. Z.) Alexandru Drăghici ezt az éles kritikát azután fogalmazta meg, hogy Ceaușescuval az ülés előtt gondosan egyeztetett. Ion Gheorghe Maurer bátortalanul annyit tett hozzá: „egy családnak nem lehet megszabni, hogy több gyermeke legyen, mint amennyit vállalni tud”. Nicolae Ceaușescu vonta le a KB-ülés végkövetkeztetését, túlszárnyalva Drăghici virulens kirohanását is: „Véleményem szerint az abortuszok törvényesítését előíró törvényrendelettel a prostitúciót és a válások megkönnyítését legalizáltuk.” John Rockefeller hozta fel példaként: azért nem jelöltethette magát az Amerikai Egyesült Államok elnöki tisztségéért folyó versenyben, mert elvált és újránősült. „Nekünk több elvtársunk is van, akikkel telefonon közlik, hogy a feleségüktől elváltak!” A párton belüli hatalmi harc jeleként Gheorghe Gheorghiu-Dej „báróit” erkölcsstelenséggel vádolta, őket tette felelőssé az abortusz liberalizálását megkönnyítő 1957-es törvényrendeletért. Az abortusztiltó 770/1966-os törvényrendelet Stoica Chivu miniszterelnök aláírásával 1966. október 2-án jelent meg a *Monitorul Oficial*ban (*Hivatalos Közlönyben*). Egy hét múlva megjelent a válásokat szinte lehetetlenné tevő törvénymódosítás is. Az összes európai országtól eltérően egyedül Romániában tiltották meg a fogamzásgátló tabletták, gyógyszerek forgalmazását. A 770/1966-os törvényrendelettel börtönbe zárhatták azokat a nőket, akiket spontán – illegális – vetéléssel vádolhattak, és azokat az orvosokat és asszisztenseket, akik a vérző – legtöbbször már elvérző! – nő segítségére siettek. A Milícia, jogászok, a Szekuritáté operatív tisztjei, besúgók, orvosok, vállalatvezetők, iskolaigazgatók részvételével bizottságokat hoztak létre, hogy a nőket időszakos nőgyógyászati ellenőrzésekre kötelezzék és kiderítsék: kik vannak áldott állapotban? Ezáltal az emberi élet legintimebb szegmensét a párt ellenőrzése alá vonták! Így születtek a „dekrét-gyermekek”, a nem kívánt gyermekek! 1967-ben a születések száma megkétszereződött. 1966. október 1-je és 1967. május 31-e között a válások száma 87,7 százalékkal csökkent az egy évvel korábbihoz képest! (Lavina Betea: *i.m.* <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/decretul-antiavort-prostituția-și-decreteleii>).

Az abortusztilalmat kezdettől fogva támogatta a marxi-lenini-sztálini ideológia. A Szovjetunióban 1935-ben emelték törvényerőre a művi terhességmegszakítást tiltó törvényt. A kelet-közép-európai „népi demokratikus” államok a kommunista hatalomátvétel után igazodtak a

szovjet „modellhez”. Romániában 1948-ban került sor az abortusz betiltására. Az akkori Büntető Törvénykönyv szerint a művi terhességmegszakítás bűncselekménynek számított. A rendelet betartását azonban nem vették komolyan. A Szovjetunióban a művi terhességmegszakítást 1955-ben legalizálták. Az úgynevezett desztalinizáció jegyében a „szovjet blokk” országai ezúttal is követték a szovjet modellt. Romániában 1955-ben egy törvényrendelettel megszüntették a terhességmegszakítás áthághatatlan jellegét, veszélyeztetett terhességek esetében engedélyezték az orvosi beavatkozást. 1956-tól a 463/1957-es számú törvényrendelettel liberalizálták az abortuszt. A népesedés kérdéseivel foglalkozó kutatók egy részének véleménye szerint ebben az is közrejátszott, hogy így próbálták mozgósítani a női munkaerőt. A művi terhességmegszakítás liberalizálásának eredményeként Romániában 1964-ben 278 000 élveszületés mellett 1 112 000 abortuszt hajtottak végre. Romániában a teljes termékenységi arányszám – demográfiai szakkifejezése: TFR – 1961-ben 2,17, 1965-ben és 1966-ban ez az arányszám lecsökkent 1,9-re. A romániai magyar népesség esetében 1964-ben 1,7, 1966-ban 1,8 volt. Az 1960-as évek közepén Románia Magyarországgal együtt Európa legalacsonyabb termékenyséű országai közé tartozott.²

A fogamzásgátlással több pápai dokumentum is foglalkozik. A katolikus egyház szexualitással kapcsolatos álláspontját rögzítő és a művi fogamzásgátlást megtiltó pápai körlevél: VI. Pál pápa *Humanae vitae* (Az emberi életnek) címet viselő 1968. évi enciklikája. II. János Pál pápa 1978-ban védelmébe vette a *Humanae Vitae* enciklikát. Ugyanezt tette utóda, XVI. Benedek pápa is. A Magyar Katolikus Püspöki Kar 1992. évi pásztorlevelében kelt a magzati élet védelmére. Lengyelországban csak az országos tüntetések, tiltakozások után szavazták le az abortusztörvényt. (*Magyar Nemzet*, 2016. október 6.) Legutóbb, 2017 augusztusában Magyarországon kavart óriási vihart és tiltakozást Veres András, a Győri Egyházmegye püspökének, a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia elnökének kijelentése, miszerint bűnnek tartja a

2 Cornelia Mureșan: Reprodukív magatartás változásai Romániában. In: *Demográfia*. Az MTA Demográfiai Bizottsága és a KSH Népeségtudományi Kutató Intézet folyóirata, 40. évfolyam, 4. szám, 285–299. o.
Csata István – Kiss Tamás: *Népesedési perspektívák*. Kolozsvár, 2007, Kriterion Könyvkiadó, 67. o. (Lásd még: Transindex.adatbank. Transindex.ro/vendeg/htmlk/dok4531.doc.)

lombikbébi-programot: „Egy fondorlatosan megfogalmazott, a jó szándék köntösébe bújtatott törvény”-nek nevezte. „Istent játszani – a lombikprogram árnyoldalai” (szemlelek.blog.hu/2017/08/21/istent_jatszani-891). Novák Katalin családügyi államtitkár a magyar közvélemény többsége szerint jogosan „határolódott el a lombikbébi-programot bűnnek nevező Veres András püspöktől”. (2017. augusztus 25.) Jobbágyi Gábor, a Miskolci Tudományegyetem és a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karának professzora, a magzati jog szakértője, jogászként emel kardot a küretkanalat forogatók ellen: „A magyar politikát és jogrendszert 40 éve folyamatosan gyermek- és családellenesség uralja. Az 1921-től kezdődő 70 éves időszak első 35 évében 1 838 000-rel több gyermek született, mint a következő 35 évben. A második 35 éves időszakra esik a világ nemzetei között példátlan arányú, 5 000 000 legális abortusz végrehajtása.”³

Dancs Rózsa *Pokoljárás* című kötete azért is különleges, mert a pro-és kontra abortusz-, egyke vagy több gyermek vitában, amikor ezzel párhuzamosan világszerte egyre több család – nő és férfi! – küzd a meddőség kilátástalanságával, a szerző a saját, az anyaságért hosszú éveken át folytatott küzdelmének bemutatásával minden statisztikánál, tudós demográfiai eszmefuttatásoknál hitelesebben demonstrálja: nyolc spontán vetélés után is van remény arra, hogy anya legyen, hogy *a gyermek valóban áldás legyen!* A legvadabb romániai abortusztiltó világban a székelyföldi Gyergyószentmiklóson – dr. Pachota Gyula nőgyógyász főorvos irányításával – működött egy kis műhely, omladozó szülészeti, ahol a gyermekekre vágó asszonyok átélhették az anyaság semmi máshoz nem hasonlítható katarziszt!

ASSZONY- ÉS NŐI SORSOK A HÍRHEDT ROMÁNIAI ABORTUSZ-TÖRVÉNY-RENDELET IDŐSZAKÁBAN

Két korabeli romániai vice az abortusztörvény abszurdításáról:

1. „Egy rendőr előállított egy párt, akik a bokrok között szeretkeztek. Vádemelést követően a bíróság elé kerültek. A tárgyalás során a lánynak gratuláltak hazafiasságához, a fiúnak a kezdeményező készségéhez, a rendőrt pedig letartóztatták tiltott terhességmegszakítás miatt.”

3 Jobbágyi Gábor: *A méhmagzat életjoga*. Budapest, 1997, Szent István Társulat kiadása. 280. o.

2. „Az 1967. év kezdetétől a nemi erőszak termelőmunkának minősül, s mint ilyen, nem büntethető!”⁴

Delia Budeanu az 1970-es években az egyetlen román tévécsatorna bemondónője volt. A nem hivatalos közvéleménykutatások szerint népszerűsége messze túlszárnyalta a félanalfabéta „akadémikusnő” Elena Ceaușescuét. Fogamzásgátló tabletták hiányában ő is saját módszerhez folyamodott: „Ahhoz, hogy elkerüljem a nem kívánt terhességet, beleugrottam egy jéghideg vizű medencébe. Az bizonyos, hogy sokkhatása volt. Akár szívinfarkttal is végezhettem volna, de ez nem számított, a »problémát« valahogy meg kellett oldani!” Ugyancsak az 1970-es évek elején a romániai divat egyik meghatározó egyénisége, Zina Dumitrescu, a saját konyhája asztalán végeztette el a nem kívánt terhesség megszakítását az alkalmi – utólag kiderült: amatőr – nőgyógyással. A bukaresti Lizica Dușcă végső kétségbeesésében szintén egy alkalmi nőgyógyászhoz fordult az illegális abortusz kérdésében. Ő maga is kételkedett, de az első abortusz sikerült és nem halt bele. Két év múlva újra terhes lett, újra elment a jól ismert lakáshoz. Kiderült: időközben a „doktor urat” letartóztatták, börtönbe zárták. Nem orvos, nőgyógyász, hanem autószerelő volt!

Adrian Sângeorzan brassói nőgyógyász szakorvos visszaemlékezése szerint „a nem kívánt terhességtől szabadulni kényszerülő nők mindenféle bizarr tárgyakat feldugtak a hüvelyükbe: mustárt, teát, antibiotikumot, olyan növényeket, amelyekről a néphagyomány azt tartotta, hogy spontán vetélést indítanak el. A cél az volt, hogy elinduljon a vérzés, ezt követően jelentkezessenek a nőgyógyászati klinikán, hátha sor kerül az abortuszra”. Fiatal nők tucatjai az orvosok, a Szekuritáté pibékjei előtt véreztek el, mert nem voltak hajlandóak elárulni: ki segédkezett a magzatelhajtásnál?

A húszéves korában elhunyt Maria Goranról a kommunista propagandagépezet által irányított „művészfilm” készült: a fiatal édesanyák, nők ne folyamodjanak az illegális abortuszhoz, inkább szüljenek öt-hat

4 Gail Kligman: Népesedéspolitika. Reprodukció, abortusz és társadalmi ellenőrzés Ceaușescu Romániájában. In: *Demográfia*, 2001/1. szám, 47. o. A kötet eredeti címe: Gail Kligman: *The Politics of Duplicity: Controlling, Reproduction in Ceaușescu's Romania (A kétszínűség politikája. Román népesedéspolitika a Ceaușescu-érában)*. Los Angeles University of California Press, 1998. Román nyelvű fordítása: *Politica duplicității. Controlul reproducției în România lui Ceaușescu.*, București, 2000, Editura Humanitas.

gyereket Ceaușescunak! Maria Goran holttestét eltűnése után két év elteltével találták meg Trandafira Popescu „asszisztensnő” udvarában, elásva. Trandafira Popescu jelentős pénzüsszegekért törvénytelen terhesség-megszakításokat végzett. Az amatőr asszisztensnő tizenkét évet ült a börtönben. (Lásd: ro.nccmn. wikia.com/wiki/Decretul_anti_avort_al_lui_Ceaușescu).

Dancs Rózsa kötetében a nőgyógyászati klinika csöndjében megszó-
láló sors- és kortárs nők az említettekhez hasonló, rendszerint halálos
kimenetelű, jóddal, kötőtűvel, kikalapált bicikliküllővel végzett ter-
hességmegszakítási kísérletekről beszéltek. Egy nyolcgyermekes, a
változó kor előtt teherbeesett román asszony mellette vérzett el
a kolozsvári kórházi ágyon, mert elhalt magzatot hordott a méhében,
és emiatt nagyfokú vérzés indult el. Éjjel-nappal faggatták az orvosok,
a Milícia verőlegényei, a megyei ügyészség kirendeltje: mivel idézte elő
a spontán vetélést? Hiába bizonygatta, hogy ő már öreg, nem is vette
észre, hogy terhes, nem segítettek rajta az orvosok. A kórteremben a
betegek megrettenve nézték, hogy a szemük láttára kivérzik az asszony.
Még egy korty vizet sem adhattak neki, mert a milicista azonnal a
gumibotjához kapott, ha valaki az agonizáló asszonyhoz közeledett.
Nyolc gyermek maradt árván! Dancs Rózsa hangja akkor válik igazán
balladisztikussá, amikor önmagát „szólaltatja meg”: „*A vonat egykedvű-
en zakatolt, a füledt fülkében mindenki aludt már. (...) Figyeltem a
testemet. Többször kimentem a mosdóba, szerencsére az ajtó mellett kaptam
helyet, nem kellett senkit álmban, ültében megzavarnom. Nem volt
vérzésem, csak az a figyelmeztető vérfolt. Istenem, talán nem is...*

*És akkor belenyilalt a derekamba az első éles fájdalom. A következőt
már a hasamban éreztem. Nem ámitottam tovább magamat, mert tudtam,
hogy elkerülhetetlen a tragédia. (...) Megúsztam az éjszakát, nem vetéltem
el a vonaton. A pályaudvarról telefonáltam a férjemnek, de – bár
korahajnal volt még – nem találtam otthon. Később sem kérdeztem meg
tőle, hol és kivel töltötte az éjszakát. Mi értelme lett volna?*

*A taxiban a kínoktól kékre-zöldre torzulva kucorogtam az ülésen,
elsötétült előttem a világ, aztán egyszerre melegség öntött el. A klinikán
ismerős orvosom, a jó öreg Kесе doktor nem mert hozzám nyúlni, de az
alsóneműmben megakadt magzatot papírsebkeendőbe csomagolta és berak-
ta a táskámba. – Ezt majd adja oda az ambulancián nekik – tuszkolt kifelé
a rendelő ajtaján. Mintha nem akart volna tudni a bajról, riadtan, félszeg*

téblábolással fordult el tőlem, amíg be nem csukódott mögöttem az ajtó. Normális körülmények között biztosan hívott volna nekem egy taxit vagy akár mentőt is, hiszen tudhatta, hogy ilyen állapotban nem lesz könnyű gyalogolnom. Normális körülmények között... (...) Tudtam az irányt és mentem. Az utcán folyt utánam a vér. A munkába igyekvő emberek rám bámultak, és ívben kikerültek a járdán. (...) Már nem emlékszem, hogyan kerültem be egy műtőterembe, de azt tudom, hogy nagy bajban voltam, mert nem volt erőm tovább állni, ülni pedig a túlzott vérzés miatt nem tudtam. Valaki felségített egy vizsgálóasztalra. Magamra maradtam. Sokáig...

Otthagytak, csak úgy, mint egy döglődő állatot, amelyikre nem érdemes egy lepedőt sem dobni, hiszen úgylis bemocskolná. Kiszolgáltató állapotban feküdtem ott kiterítve, megalázottan, egyre jobban gyengülve – órákon keresztül. (...) Az órák pedig teltek, újból és újból rám jött a hidegrázás, vacogtam, majd forróság öntött el, aztán ismét kocogtak a fogaim, de sokáig nem történt egyéb. Aztán valaki bedugta a fejét az ajtón, közölte velem, hogy a kolozsvári rendőrség és ügyészség várja az otthoni hatóságok visszajelzését, ami elég hosszadalmas folyamat. (...) Amikor végre a sepsiszentgyörgyi hivatalos szervek válaszoltak valamit, akkor ismét sietve beszólt egy középkorú orvos, és mondta, hogy a hatósági emberek megérkeztek ugyan, de várniuk kell a professzorra, addig nem foglalkozhatnak velem.

– Vízet kérnék, egy pohár vizet – nyögtem, de az orvos legyintett: majd.

A professzor alacsony, kedves, kövérkés román ember volt, kacagva, tánclépésekkel érkezett be a műtőbe.

– Na, mi van, leányka, nem tudsz gyermeket csinálni? – kedélyeskedett, és a derű hirtelen átragadt a többi jelenlévőre is. Még a rendőrök is nevettek. (...) Majd beintett, hogy indulhat a műtét, és még mindig kuncogva elballettozott.” (Dancs Rózsa: i. m., 37–41. o.)

Dancs Rózsa *Pokoljárás* című, megfilmesítésre váró kötetében mindezek az egyéni tragédiák nemcsak jelen vannak, hanem a személyes sorsán át, tapasztalatai révén minden tudományos fejtegetésnél hangsúlyozottabban bizonyítja: Nicolae Ceaușescu a világ egyik legszigorúbb népese-dési politikáját kényszerítette országa állampolgáira, mindez szervesen hozzátartozott „az új szocialista embertípus megalkotásához” és „a szocialista társadalom kiépítéséhez”. A törvényrendelet igazolására és végrehajtásuk biztosításához a rendszer igénybe vette, sőt megkövetelte

számos foglalkozási- és tudományág, a statisztika, a demográfia, az orvostudomány segítségével. „Ceașescu Romániája szélsőséges példája annak, amikor az állam testükben és életvitelükben zaklatja a saját állampolgárait.”⁵

„Mi, a középiskolai padokból éppen kikerült csitrik éppen úgy nem is sejtettük, mint az átlag női társadalom, hogy az egyetemi, főiskolai felvételi vizsgákat követő év eleji, elkerülhetetlen nőgyógyászati ellenőrzésnek ugyanaz volt a célja, mint a munkahelyi rendszeresített és kötelező egészségügyi szűrővizsgálatoknak: a terhesség korai felfedezése, az esetleges vetélés nyomainak feltárása. Mindez általában az állambiztonsági szervek képviselőinek, az ún. menstruáció rendőröknek jelenlétében” – írja Dancs Rózsa recenzált könyve 23–24. oldalán. Pokoljárásának az a páratlan egyedi-sége, hogy *ő valójában szembe megy az abortusztilalommal*. Miközben minden fiatalkorú nő, édesanya, akár az élete feláldozásával, gyermekei árvaságba taszításával, szabadulni akart a nem kívánt terhességtől, Dancs Rózsa a férje (vallomása szerint húsz éven át valójában a Szekuritáté egyik „szorgalmas” besúgójaival, róla jelentő ügynökével élt egy házasságban!), a nőgyógyászati rendelők, klinikák gáncsoskodása, a sorozatos, összesen nyolc vetélés, halva született magzatok ellenére is megszállott gyermekbolondként gyereket, gyerekeket akart! Édesanya szeretett volna lenni!! Ezért bármilyen áldozatra, akár az élete feláldozására is képes volt!! Csak a nagyon megszenvedett anyaság drámája nyomán születhet ilyen vallomás: „A vonat mosdójában vettem észre a vérfoltot. Halálos dermetség fogott el, majdnem összecsuklottam. Tudtam, hogy mit jelent. Ám fájdalom nem volt, és a szédülést, ami elfogott, fáradtságnak is vehettem. Kolozsvár még távol volt, az otthonom viszont már messzire maradt. A vonatnak az egyetemi város állomására kellett befutnia. Addig a senki földjén voltam, egyedül, segítség nélkül. (...) Nem veszíthetem el ezt a magzatot is, hiszen még szemem előtt lebegett a kisfiam képe, akit oxigén nélkül az inkubátorban felejtettek. A nővér azt ordította a telefonba, hogy: »Ez a kölyök megfulladt! Józsika, jöjjön gyorsan, cserélje ki az oxigénpalackot!«

Az ápolónő durva kiabálása döbrentett rá arra, hogy miért vártam hiába a szoptatáskor a kisfiamat. Hiszen már órák óta halott volt! (...) Gyönyörű baba volt, soha olyan csodás kis arcot még nem láttam, mint akkor, amikor

5 Gail Kligman: *i. m.*, 53. o.

verejtékemben úszva, könnyeimen át megpillantottam. 1974. augusztus 14-e volt. Büszke voltam, noha tudtam, hogy korán, hét hónapra érkezett erre a világra. Nem baj az, nyugtatott meg a szülész főorvos, Pálmai doktor, a csecsemők gondozását kitűnő szakember, dr. Zadurian Cherestes Irma végzi, »bízhat benne, jó kezekben van a kisfia«. Ezt mondta dr. Koczka György is, a belgyógyászati osztály főorvosa, aki mint hosszú ideig szervi szívbajom kezelője, átjött a szülészetre, és megvárta az első fürösztést, mert meg akar győződni arról, hogy mind a baba, mind én, túl vagyunk a veszélyen.

Ugyanez a gondolat vezethette vissza este fél tizenegykor az újszülött osztályra, ahol a folyosón a férjembe csimpaszkodva reszkettem, egy kis biztató gesztusra várva. A belgyógyászaton 24 órás ügyeletet teljesítő Koczka doktor megdöbbsent kétségbeesett állapotom láttán, és azonnal akarta tudni a biztos helyzetet. Visszatérve hozzám közölte, hogy a baba délután 4 óra pár perckor meghalt. Megfulladt az oxigén nélkül maradt inkubátorban.

Együgyű feljajdulásomra, hogy »legalább tudom, hogy most már mindegy«, dühösen kifakadt:

– A maga esetében nem mindegy, mert évekig kezeltük a szívével! Nem mindegy, hogy hányszor teszi próbára! – és dühösen berúgta a nővéri szoba ajtaját, ahonnan vidám kacarászás és zene hallatszott ki.

Véresre haraptam az ajkam, hogy ne zavarjam a reggeli szoptatás meghitt boldogságát, majd lerohantam a kapuházba, hogy taxiért telefonáljak. A kórházi kibocsátás hivatalos menetét más intézte helyettem. 1974. augusztus 15., hajnal volt, alig kezdett mocorogni még a város – és én menekültem a helytől, ahová két óra múlva belép majd a kitűnő szakember hírében álló, elegáns, karcsú Cherestes doktornő, akiben én teljesen megbíztam. Elképzelhettem, hogy miután rutinosan aláírta a halotti igazolást, közömbösen böngészi majd az előző napi jelentéseket. Volt egy halott is? Nos, megtörténik. Ez már benne van a pakliban. Különben is nem kapott hálapénzt érte... Mert a férjem elfelejtette átadni, mint utólag mondta, a hálapénzzel kitömött borítékokat, amelyeket jó előre a kezébe nyomtam, hogy szülés előtt elegyengesse a szokásos utakat. »Csubuk« (kenőpénz) nélkül akár otthon is maradhatott bárki, sem orvos, sem bába nem nézett a betegre. Ez volt akkor ott, Sepsiszentgyörgyön az íratlan törvény.” (Dancs Rózsa: i. m., 33–36. o.)

Azért idéztem hosszasan Dancs Rózának a sepsiszentgyörgyi szülészeten meg- és átélt drámáját, mert 1972. augusztus 23-án – „a nemzeti,

antifasiszta, antiimperialista fegyveres felkelés”-nek nevezett „királypuccs” 28. évfordulóján – leendő apaként ugyanezt a drámát a feleséggel együtt mi is átéltük. 1972. augusztus 23-án délután váratlanul jöttek rá a feleségemre a szülési fájdalmak. Azonnal taxit hívtam, és rohantunk a Marosvásárhely főtere fölött emelkedő Czakóféle szülészeti klinikára. Nagyon „emelkedett” hangulatot találtunk. Az ugyancsak „kiváló nőgyógyásként, szülész szakorvosként” emlegetett Salcã főorvos annyira be volt rúgva, hogy a feleséggel hiába magyaráztuk: a szívhangok alapján ikreket várunk, nagyon vigyázzanak! A kérésre – a Dancs Rózsa által is említett és általam átadott hálapénz ellenére! – alkoholgőzös röhögés volt a válasz: „Mit szövegelnek, hogy még csak a terhesség hetedik hónapjában van? Korábban megcsinálták a gyereket, a feleségének azért ilyen nagy a hasa!” Magunkra, illetve a bábaasszonyra hagyott bennünket, folytatta a „nemzeti ünnep” tiszteletére rendezett általános ivászatot. A sárga földig leitta magát! Amitől oly nagyon tartottunk, bekövetkezett: a hét hónapra született fiú-ikerpárt inkubátorba tették, s a slendriánság, az inkubátor szabálytalan kezelése miatt másfél nap után a két fiunk elhunyt! Valószínű, ők is a „vesetálban” végezték, akárcsak Dancs Rózsa második koraszülött kisfia. Keresztlevelet, majd halotti bizonyítványt kaptunk, így „rontottuk” a gyermekhalandósági statisztikát.

Négy gyereket akartunk! Elhatároztuk: a következő gyerekek születésénél nem a szülész-nőgyógyász orvosnak, hanem a szülésznőnek, a bábának adunk hálapénzt, mert ő az első hívószavunkra ott lesz és levezeti a szülést. Ennek köszönhetően maradt életben Szabolcs fiunk, aki 1974. szeptember 21-én született, és akit a nyakára tekeredett köldökzsinór fojtásából az utolsó pillanatban szabadított ki a szülésznő. Két év múlva született Zselyke lányunk. Annyi év távlatából nagyon nehéz tudományos vagy laikus magyarázatot találni arra kérdésre: a feleségem a nyilvánvaló orvosi műhiba, és ennek következményeként a szülés utáni anyatejképződés visszafejlesztése miatt betegedett meg előbb mell-, majd csontrákban? 2009. október 2-án visszaadta a lelkét a Teremtőjének!

A hírhedt 770/1966-os abortuszellenes törvényrendeletnek Marosvásárhelyen volt egy, az orvostársadalom – a románság szerint „bántóan magyar többségű” – etnikai összetételét „javító” hatása is: lakásunk az „ispotályalapító” Gecse Dánielről – a létező szocializmusban és azt

követően immár a világ végezetéig Ștefan cel Mare-ről – elnevezett utcában volt, van. Ebből az utcából nyílt a Kistemplom tér – Ceaușescu „aranykorában” szintén a világ végezetéig Memorandum tér lett –, ahol zömmel magyar orvosok, elsősorban hírneves szülész-nőgyógyász szakorvosok éltek, laktak, sokak által irigyelt jómódban. Az abortusztilalom megjelenése után a magyar orvosoknak valósággal felajánlották: rekordidő alatt – „piros szoba”, meg egyéb macera nélkül! – átvehetik a végleges áttelepedést igazoló útlevelet az általuk választott országba, cserében lemondanak a lakásukról, kertjükéről. A szó valódi értelmében, egyik napról a másikra, a kizárólag magyarok által lakott Kistemplom teret román anyanyelvű magas rangú pártfunkcionáriusok, aktivisták, ügyvédek, ügyészek, 1990-től kezdődően besszarábiai románok „népesítették be”: a Vatra Românească magyarelles „kulturális szervezet” lelkes alapítói, éltetői. Az egykori orvos-lakások helyében villák, fürdőmedencés lakások épültek – egy részük közpénzből. Két legyet ütöttek egy csapásra: megszabadultak az abortuszt tiltó rendelet potenciális megszegőitől, ugyanakkor csökkent a magyar főlény a marosvásárhelyi orvostársadalom körében.

Nem győzöm eléggé hangsúlyozni: Dancs Rózsa *Pokoljárás* című kötete a cseausiszta diktatúra abszurditásának egyfajta diagnózisa. Úgy, ahogyan azt a Nobel-díjas író, Albert Camus megfogalmazta: „A kelet-európai szerzők az abszurdításban a valóságot mutatják be, nyugati társaik a valóságban az abszurditást.” Az abszurdításban a valóságot mutatja be, amikor arról ír: az első terhessége után hét hónapra megszült kisfia oxigén hiányában az inkubátorban megfulladt, mégis azzal bízták meg, hogy Sepsikőröspatak asszonyainak és leányaiknak tanárként ő tartson előadást arról, hogy ha nem szaporodnak, akkor a sokoldalúan fejlett szocialista társadalom nagy és nemes célkitűzései ellen vétkeznek, hazaárulást követnek el! Hogyne lenne abszurd az a lidércnyomásos állapot, amikor a második, ugyancsak héthónapos terhessége után, az orvosok által kikényszerített császármetszést követően a megszült kisfiát a férje – az édesapa! – határozott kérésére nem helyezték inkubátorba, hanem halva született babának nyilvánították, mert így nem szerepelt az amúgy is rendkívül magas romániai csecsemőhalandósági statisztikában. Valaki megjegyezte a műtőben: „*még piheg a vesetáiban, még nem dobták ki!*” Mivel nem számolt be elvtársiasan a sepsikőröspataki kántortanító igazgatónak a

tragikus kimenetelű második szüléséről, szankcióra javasolta, mert: „még a legszemélyesebb tragédiánk is a szocialista társadalom nyilván tartásába tartozik”. Az abszurd abszurdja, ahogyan az iskola igazgatója arra akarja kényszeríteni: veszélyeztetett terhesként is részt kell vennie az Árkosra és a műemlékként számon tartott Szentkereszty-kastélyhoz látogató Nicolae és Elena Caeuşescu „méltó” fogadására elrendelt végeérhetetlen „próbákon”. Végző elkeseredésében – mindenki füle hallatára – az egyik habzó szájú hoppmestertől megkérdezte: „*Ugye, Caeuşescu elvtárs nem akarja, hogy elveszítsem a magzatomat?*” Mire érkezett az ugyancsak abszurd válasz: Caeuşescu elvtárs sok sikert kíván, és természetesen nem kívánja, hogy a terhes Dancs Rózsa vállalja a fogadás fáradalmait. A szerző markáns „kor- és kórrajz” megfogalmazásakor azt sem hallgatja el: a Kárpátok Géniuszának és fél-analfabéta „akadémikus” feleségének a diktatúráját, az egész országot megnyomorító abszurd döntéseit – évtizedeken át, egészen a bukás előestéjéig – nemcsak a többségi nemzet, a románság nagy többsége, hanem a romániai magyarság jelentős tömegei is támogatták, éltették! Köztük a „kisemberként” aposztrofált iskolaigazgató!

Katherine Verdery amerikai antropológus, író, a New York-i Tudományegyetem professzora, romániai tereptapasztalatai alapján a *zadruga-állam* metaforát használta. A román kommunista diktatúrát olyan családi terminológiával írta le, ahol az állampárt tölti be a családfe atyai szerepét. A *zadruga* kifejezés arra utal: miként a kiterjedt nagy családok esetében, a szocializmusban is a társadalom alapját a „mag-családok” képezték. Ezekre a „mag-családokra” úgy terjedt ki a párt és vezetőinek autoritása, miként a *zadrugában* a nemzetségfő irányítása.⁶

Gail Kligmant idézve a rendszer és az abortusztilalom abszurditása abban rejlett, hogy „a női testet a társadalmi reprodukció eszközeként sajátította ki.”⁷ Katherine Verdery egy később közölt tanulmánya szerint: „A *zadruga-állam*... megpróbálta a születéshez vezető utat is államosítani. (...) Kötelező nőgyógyászati vizsgálatok voltak hivatottak bizonyítani, hogy a nők ne vethessenek véget terhességüknek, és az orvosokat terhelte a felelősség a születési rátáért a körzetükben: az

6 Csata István – Kiss Tamás: *i. m.*, 80–81. o.

7 *The Politics of Reproduction in Ceausescu's Romania: A Case Study in Political Culture*. East European Politics and Societies, 1992/6.

állam csökkentette a fizetést, ha a születési ráta a vártnál alacsonyabbnak bizonyult. Így nemcsak a nők, hanem a nőgyógyászok is a biológiai reprodukció tényezőivé váltak a szocialista Romániában. (...) Nicolae Ceaușescu szerint: »A magzat az egész társadalom szocialista tulajdona. A szülés hazafias kötelesség. (...) Aki nem hajlandó gyereket vállalni, az hazaáruló».⁸

Tévedés azt állítani, hogy a romániai magyarság számának csökkenéséért, az egykézésért jogosan aggódó, a demográfiai kérdésekkel foglalkozó magyar kutatók, publicisták mindvégig csak a rosszat és drámait látták a 770/1966-os abortusztiltó rendeletben. Az 1970-es és 1980-as években a havonta megjelenő *Korunk*ban a néprajz és a népi kultúra mögött a népesedés problémaköre volt a leggyakrabban taglalt társadalomtudományi téma. Csata István és Kiss Tamás összeszámolta: 1967 és 1989 között a *Korunk* 55 népesedéssel, egykézéssel, demográfiai helyzettel kapcsolatos tanulmányt, esszét közölt.⁹ Az egykézésnek valóságos irodalma van. Keszi-Harmath Sándor és Keszi-Harmathné Moravszki Edit a *Korunk* 1957-es évfolyamában *A kalotaszegi egykéről* címmel közöltek részletes felmérést, illetve tanulmányt az „egyke” térhódításáról. A *Korunk*ban 1977-ben jelent meg Keszi-Harmath Sándor *Ingázás, vándorlás, szaporulat Kalotaszegen* című tanulmánya. Kutatásai alapján fogalmazta meg: az egyke nem magyar és nem csak kalotaszegi sajátosság: a 18. századtól jelen van a százszok körében, valamint a 20. század elejétől az egykori Hunyad és Krassó-Szörény vármegyében is. A Keszi-házaspár méltatta Czira Bálint nádasdaróci református lelkész tevékenységét, aki egész életét a kalotaszegi „egyke-divat”, a tudatos születéskorlátozás felszámolásának szentelte. Hiába nevelt fel tíz gyermeket, hiába adott mindeniknek kenyeret a kezébe, „Czira Bálint példáját nem követték Nádasdaróc földművesei”. Sajnos az egyke-kérdés megoldását a Keszi-házaspár – mutat rá találóan a Csata István és Kiss Tamás szerzőpáros – a kollektivizálásban látta, mert Kispetriben, a kollektivistá faluban, ideig-óráig növekedett a születésszám.¹⁰

8 Katherine Verdery: A szülő-államtól a családi patriarcháig: társadalmi nem és nemzet napjaink Kelet-Európájában. In: *Regio*, 12. évfolyam, 2001/2. szám, 9. o.; Henry P.-Donnay, France-Wolf, Merill: *Reproductive Health in Romania: Reversing the Ceausescu Legacy*, IPAS Reports 22 (July, August), 1991, 232. o.

9 Csata István – Kiss Tamás: *i. m.*, 86–87. o.

10 Csata István – Kiss Tamás: *i. m.*, 81–84. o.

A Román Televízió magyar nyelvű adása 1975-ben sugározta Csépi Sándor *Egyetlenem* című dokumentumfilmjét a kalotaszegi egykezésről. A film körül széleskörű sajtóvita indult, valóságos mozgalom bontakozott ki az „egyke-divat” visszaszorítására. Kevés eredménnyel! Az egyke, illetve a minél kevesebb gyermek divatja már nemcsak a protestáns falvakban, hanem a korábbi, folyamatosan növekvő természetes szaporulattal büszkélkedő római katolikus falvakban is elterjedt. A *Korunk* 1982-es évkönyvében közöltem *A Temesváron élő atyhaiak közössége* című szociológiai felmérésemet, amelyben statisztikai adatokkal bizonyítottam: nemcsak a kibocsájtó településben, a római katolikus Atyhában, hanem a temesvári, nagyszebeni, marosvásárhelyi, sepsiszentgyörgyi atyhai „diaszpórában” is drasztikusan csökkent a születések száma.

1982-ben, Bukarestben, a Kriterion Könyvkiadó gondozásában jelent meg Semlyén István *A népességrobbanás és az egyke* című kötete. Ugyancsak Semlyén István közölte a *Korunk* 1980-as évkönyvében – 41–87. o. – az *Országos és nemzetiségi népességgyarapodás* című tanulmányát. Herédi Gusztáv, a *Korunk* szerkesztője több tanulmányt is közölt az erdélyi magyarság fogyásáról és az abortusztilalom magyar népességet is gyarapító hatásáról.¹¹ Herédi Gusztáv 1978-ban vetette papírra a következő sorokat: „*Megengedhetetlen, hogy ha egy ittas traktoros az árokba fordul, arról nyomban írnak a lapok, de ha egy faluban lelepleznek egy terhes asszonyok tucatjával abortuszt végző »védőnőt« (miként az pár évvel ezelőtt Vistán történt), arról szemérmesen hallgat a sajtó.*”¹² Kezdetben a romániai magyar értelmiségi elit is örömmel üdvözölte Nicolae Ceaușescu rendszerének pro-natalista kampányát, a népességfogyást jogi eszközökkel is gátolni próbáló rendszabályozást.

A scornicești-i suszterinasnak a demográfiai kérdésekben is sikerült alaposan átvernie, megvezetnie a „pragmatikus Nyugatot”. A hatalomra jutását követő első években Romániát a népesedéstudomány kutató-laboratóriumának tekintették, ahol a népesedéspolitikai intézkedések hatékonysága látványosan tesztelhető. Az ENSZ égisze alatt 1974-ben Bukarestben Világnépesedési Konferenciát tartottak. Buka-

11 Herédi Gusztáv: Állandó kérdésünk a népszaporulat. In: *Korunk*, 1971/1., 28–30. o.; Uő: Az élet érdekében. Házasságról, családról, gyerekekről, elfogultan. In: *Korunk Évkönyve*, Kolozsvár, 1986, 27–52. o.

12 Herédi Gusztáv: *i. m.*, 29. o.

restben az ENSZ-nek Demográfiai Kutatóközpontja (CEDOR) működött. Megkezdődött a román demográfia deruszifikálása, átvette a helyét a francia demográfiai szakterminológia. Ceaușescu diktatúrájának kezdetén a demográfia a társadalomtudományok körében kivételezett tudománynak számított. A kezdeti „örömujjongás” hamarosan döbbenetbe, majd kiábrándulásba csapott át. Az 1970-es¹³ évektől a demográfusok fokozatosan kiszorultak a döntéshozatalból. A Comisia Națională de Demografie – Nemzeti Demográfiai Bizottság, amelynek a román demográfia vezéregyénisége, Vladimir Trebici is tagja volt – helyét átvette a Consiliul Sanitar Suprem (Legfelsőbb Egészségügyi Tanács). A népesedéspolitika valójában abortuszpolitikává vált. A pozitív ösztönzők háttérbe szorultak, a büntetőjogi felelősségre-vonás vette át a helyét. A demográfusok társadalommérnöki szerepére már nem volt szükség!

Az 1980-as években Románia egészségügyi körzetei számára *kötelezően teljesítendő születési tervszámokat írtak elő. Amennyiben nem teljesítették a születési tervszámot, az egészségügyi személyzetet, az orvosokat, asszisztenseket, nővéreket anyagilag is büntették. Ha sorozatosan nem teljesítették a kötelező születési tervszámokat, akkor az egészségügyi körzetet „veszélyeztetett övezet”-nek minősítették. Fokozott „ellenőrzésnek és propagandának vetették alá”. Gail Kligman szerint a „represszió medikalizálódott”. Mivel a romániai magyarság az abortusztilalom huszonhárom éve idején a kötelező születési tervszámok esetében „alulteljesített”, egy nagy képzeletbeli „veszélyeztetett övezet”-nek kell tekintenünk! – írja Gail Kligman.*

„Általában háromhavi rendszerességgel látogattuk meg a többségében nőket foglalkoztató üzemeket, »megelőző jellegű«, illetve »betegséggelfedező« nőgyógyászati vizsgálatokat végezvén. A cél – és ezt mindenki tudta – a terhességi állapot korai felfedezése volt. Megalázó helyzetet teremtett az a körülmény, hogy a munkásnőknek felkészületlenül, tisztálkodási lehetőség nélkül, a leelemibb higiéniai lehetőségeket mellőzve, a munkahelyről kilépve nőgyógyászati vizsgálaton kellett részt venniük. Nőiségükben és önérzetükben mélységesen megalázottnak érezték magukat, amit sokan meg is könnyeztek. A felfedezett fiatal terhességek azonnali nyilvántartásba és szigorú követési rendszerbe kerültek.

13 Gail Kligman: i. m., 105–112. o.

A területről származó spontán vesztések számának és körülményeinek elemzése hetente egyszer a kora reggeli órákban történt a kórházigazgató vezényletével (ezt magunk között abortuszróráténak neveztük). Feltérképeztük az esetek megjelenésének helyét és számát. Az elemzés kiterjedt azokra a három hónapot elmúlt terhességekre is, amelyeket először jelentettek be a terhes-nyilvántartásba. Ezekért természetesen a körzeti orvos, a terepes káder és mi is, szakorvosok, kemény bírálatot kaptunk.

(...) A hivatalos terhesség-megszakítást bizottság engedélyezte, amelyben ügyész, milicista, orvos, titkárnő vett részt. A jóváhagyásnak szigorú feltételei voltak, például az, hogy a nő négy gyereket szült és neveli őket. Ez mélységesen embertelen volt, hiszen ha a gyerekek közül az egyik házasságra lépett, vagy netán elhalálozott, akkor az ötödiket is meg kellett szülnie, mert a törvény szó szerinti értelmezése ezt írta elő.

(...) Ha egy terhes nő bő vérzés (folyamatban lévő vetélés) miatt jelentkezett, és sürgős műtéti beavatkozást igényelt, akkor a következő volt a rendszabály: orvosi bizottság összehívása és ennek döntése, bejelentési kötelezettség a Milícia felé (óra, perc), műszerek használatának engedélyezése. A szertár két lakattal volt lezárva, a kulcsok külön-külön két nővérnél voltak. Ezáltal az ajtót csak mindkettő jelenlétében lehetett kinyitni. A műszerek forgalmát nyilvántartóban kellett vezetni és aláírással igazolni. A rendszeres hatósági ellenőrzés a nap bármely időszakában várható volt.”

„4 HÓNAP, 3 HÉT, 2 NAP”

Cristian Mungiu nemzetközi hírnevű román filmrendezőnek, producernek és forgatókönyvírónak a 2007. évi Cannes-i – sorrendben a hatvanadik – filmfesztiválon Arany Palma- és Fipresci-díjas, a legjobb idegen nyelvű filmek kategóriájában Golden Globe-díjra jelölt, a román filmgyártás 2000-es évekbeli reneszánszának jelképeként számon tartott, az abortusztiltás következményeiről szóló filmdrámájának megidézésével és méltatásával ismételten hangsúlyozni szeretném: Dancs Rózsa *Pokoljárás* című kötete tálcán kínálja a lehetőséget arra, hogy az utóbbi években két Oscar-díjjal, a berlinálén Arany Medve-díjjal, a Cannes-i filmfesztiválon és más nemzetközi filmfesztiválokon sok-sok rangos díjjal bennünket elkényeztető magyar filmgyártás elkészítse a Cristian Mungiu filmdrámája sikeréhez hasonló elismerést biztosító filmművészeti alkotást! Ráadásásként: Dancs Rózsa pokoljárása nem fikció, a megszenvedett anyaság kivételes drámája! Annál is inkább

szükséges lenne egy ilyen nagyjátékfilm elkészítése, mert nincs adunk arra vonatkozóan, hogy Nicolae Ceușescu grandomániás örülete miatt hány romániai magyar nő, édesanya veszítette életét az illegális abortuszok következményeként. Dancs Rózsa *Pokoljárás* című kötete a diktátor által halálba kergetett romániai magyar édesanyáknak, fiatal nőknek, illetve az árvaházakban névtelenül vegetáló magyar gyerekeknek is – sorsok bemutatásával – egyedülálló emléket állít! A romániai magyarság a többségi románsághoz ugyanolyan véráldozattal fizetett egy örült elképzelés – az abortusztiltás – közel negyedszázadon át tartó könyörtelen végrehajtásáért! Az alcímként külön kiemelt *4 hónap, 3 hét, 2 nap* című Arany Pálma-díjas filmre való fókuszálással azt is szeretném hangsúlyozni: milyen imponáló, mellbeverő az abortusz-golgotajárás román és nemzetközi irodalma, játék- és dokumentumfilmes bemutatása!¹⁴ Sajnos nem készült – az etnikai arányokat, adatokat

- 14 Vladimír Trebici: *Demografia între știință și acțiune socială (A demográfia a tudomány és a társadalmi cselekvés között)*. București, 1988.; Ghețau, Vasile: Fertilitatea unor generații feminine în România (A nők egyes generációinak termékenysége Romániában). In: *Viitorul Social*, 1987/6., 548–556. o.; Uő: Fertility trends in Romania. From period to cohort analysis (Termékenységi trendek Romániában. Időszak és kohorsz szerinti elemzés). In: *Bibliotheca Demographica*, nr. 5. Bucharest, 1997, 90. o.; Uő: Declinul demografic al României: ce perspective? (Románia demográfiai hanyatlása: melyek a perspektívák?) *Sociologia Românească*, 2004/2., 5–42. o.; Péter Angéla: „Akik saját maguknak felpiszkáltak...” Az 1966/770-es abortusztörvény hatása és a vele szembeni attitűdök alakulása Hargita megyében. Szakdolgozat, BBTE – Szociológiai Tanszék, Kolozsvár, 2005. A recenzens számára az igazi revelációt Csata István–Kiss Tamás: *Népesedési perspektívák* című, a Kriterion Könyvkiadó gondozásában 2007-ben megjelent kötete, valamint Kiss Tamás *A magyar népesség előreszámításának lehetőségei Erdélyben* című tanulmánya jelentette. (Lásd: demografia.hu /kiadványokonline/index.php/demografia/ article/ viewFile / 555/498.); *A Kárpát-medencei magyarság demográfiai helyzete és előreszámítása 1991-ről 2021-re*. In: Hablicsek László–Tóth Pál Péter–Veress Valér: *A Kárpát-medencei magyarság demográfiai helyzete és előreszámítása 1991–2021*. KSH-Népeségtudományi Kutatóintézet kiadása, Budapest, 2004. (Lásd: file:///D:/Letöltések_399-152-1-PB%20(2).pdf. A letöltés időpontja: 2017. szeptember 18, 23.21 óra.); Stonkal, Libor: A közép-és kelet-európai „abortusz-kultúra” megértése. In: *Regio*, 2001/1.; Katherine Verdery: *A szülő-államtól a család patriarchákhig: társadalmi nem és nemzet napjaink Kelet-Európájában*. (Lásd: epa.oszk.hu/ 00000/00036/00041/pdf/01.pdf.); Cornelia Mureșan: *Evoluția demografică a României. Tendințe vechi, schimbări recente, perspective (1870–2030)*. Cluj-Napoca, 2000, Presa Universitară Clujană. Chețau, Vasile–Trebici, Vladimír: Populația României și minoritățile naționale: prezent și perspective. In: *Bibliotheca Demographica*, nr. 2, București, 1996, Editura Academică.
- Az abortusztiltó rendelet nyomán született egyedi leírások: Papp Kincses Emese: *Ha meglebben a függöny*. Csíkszereda, 2007, Pallas-Akadémia Könyvkiadó, 7–8. o.; Meister Éva színművésznő: Drákói abortusztörvény. In: *Szózat – Keresztény, konzervatív irodalmi és társadalomkritikai folyóirat*. 2011. március 11.

tudatosan mellőző román demográfia „jóvöltából” nem is készülhetett! – semmilyen statisztika arról, hogy az 1966. október 2-a és 1989. december 22-e közötti időszakban a romániai magyar nők körében az illegális művi terhesség-megszakítások következtében hányan veszítettek életüket, hány magyar anyanyelvű gyerek jutott fél- vagy teljes árvaságra, hány szellemi és testi fogyatékos magyar gyerek került a „menthetetlenek kórházá”-nak nevezett árvaházakba? *Dancs Rózsa kötete ezt a hiányosságot igyekszik pótolni!*

Cristian Mungiu eredetileg *Memories from the Golden Age (Emlékek az aranykorról)* címen akart filmet forgatni, amely több, párhuzamosan futó élettörténetet mutatott volna be Ceaușescu Romániájából. Végül is a csapatával egy valós történeten alapuló illegális abortuszról és annak drámai emberi, erkölcsi következményeiről készített egy tökéletes összjátékon alapuló „hiperrealista” filmet, amelyet a 2007. évi Cannes-i filmfesztiválon és a későbbi filmfesztiválokon elsöprő ovációval fogadott a közönség. (Bujdosó Bori: Nyakunkba szakad a valóság. In: *Origo*, 2008. január 13.) A szörnydiktátor, Nicolae Ceaușescu, aki az olténiai Scornicești-ben egy tízgyermekes család harmadik gyerekeként látta meg a napvilágot – a családban ketten is ugyanazt a nevet viselték! –, fanatikusan vágyott arra, hogy egy huszonötmilliós, közép hatalomnak számító Románia államelnöke, pártfőtitkára legyen! Ceaușescu víziója szerint a román nép nagyságához elengedhetetlen a népszaporulat felgyorsítása, az abortusz megtiltása! Ez az egyik ok-okozati magyarázata annak, hogy a rezsim „megszülte” a 770/1966-os abortuszt és a fogamzásgátlók használatát tiltó törvényrendeletét.

A *4 hónap, 3 hét, 2 nap* című film Otilia és Gabița román egyetemista lányok egyetlen napját meséli el, 1987-ben, egy romániai kisvárosban. Mungiu filmje hihetetlen erővel és magas művészi fokon mutatja be a Ceaușescu-korszakot mindvégig jellemző világot, ahol az éhezés, a nélkülözés, a diktatúra által levezényelt anyagi és szellemi sötétség egyszerre „követelt könnyed ügyeskedést és súlyos, megalkuvó önfeláldozást” (Mesterházy Lili: Művészi vetélés. In: *Origo*, 2007. május 19.) Otilia és Gabița egy málló falú, lerobbant bukaresti egyetemi kollégiumban laknak, Gabița illegális abortusza megszervezésére készülnek. Gabița madárcsontú lány, félájultan és remegve nézi az abortusz furcsa előkészületeit. Otilia a leleményesebb – a román nyelv telitalálatos és a romániai magyarok által használt megnevezése szerint: „*descurcă*–

reată” – talpraesett, élelmes –, szállodaszobát keres, beszerzi az illegális abortuszhoz szükséges szappant, cigarettával lekenyerezi az unott szállodai recepciósnököt, ő szervezi meg a találkozót a nyers modorú „abortuszdoktorral”, bizonyos Bebével, aki kertelés nélkül közli a terhesség-megszakítás „feltételeit”: „a beavatkozásért mindkét lánynak természetben kell fizetnie, azaz le kell feküdniük velem! Gabiát Laura Vasiliu, Otiliát Anamaria Marinca, Bebét Vlad Ivanov alakította. Mindhárman kiváló román színészek. A 4 hónap, 3 hét, 2 nap cannes-i sikere is hozzájárult ahhoz, hogy Vlad Ivanov játssza Brill Oszkár, a budapesti kalapos szalon tulajdonosának szerepét az Arany Glóbusz és Oscar-díjjal kitüntetett *Saul fia* rendezőjének, Nemes Jeles Lászlónak nemrég befejezett, a magyar mozikban 2018 nyarán vetítésre kerülő *Sunset* című nagyjátékfilmjében.

Florin Iepan filmrendező a román állami levéltárakban fellelhető dokumentumok alapján, illetve több ezer nővel és orvossal folytatott beszélgetések alapján, több éves kutatás és előkészítés után, *Parancsra születtek. Rendelet-gyerekek* címmel hetven perces dokumentumfilmet készített, amelyről Mona Muscă – 2005-ben Románia kulturális minisztere – azt nyilatkozta: „Ez a film a nőkről szól, a nőknek készült, de nemcsak nekik. A román nők ebben az időszakban átérték a pokol minden kínját, ami történt velük, az a lehető legrosszabb volt.” (Lásd: ujso.com/cikkek/velemenyes-hatter/2005/05/24/ceausescu-gyermekei).

Nicolae Ceaușescu bukását követően, 1990 elejétől a televíziók képernyőjét – már-már törvényszerűen! – cunamiként előzönlötték a romániai árvázakat bemutató dokumentumfilmek: kopaszra nyírt fiúk, lányok, ágynak nevezett alkalmatossághoz kötözött gyerekek, szemét, sötétség, sivárság, börtönökre emlékeztető rácsok. *Az 1980-as években mintegy 170 000 romániai gyerek élt ilyen körülmények között.* „Ketreche zárt vadállatokként tartottak fogva” – írja a 2002-ben megjelent *Abandoned for life (Elhagyatva az élet számára)* című önéletrajzi regényében Izidor Ruckel, aki Nicolae Ceaușescu „aranykorában” egy fogyatékosoknak fenntartott árvaházban nőtt fel. Ruckel hat hónapos korában megbetegedett, szülei elvitték a máramarosszigeti kórházba, ahol gyermekbénulást állapítottak meg. A szülők egyszerűen „ottfelejtették”! Az állam Ruckelt a fogyatékkal élőknek fenntartott egyik árvaházban helyezte el, a „menthetetlenek kórházában”. Izidor Ruckelt 1991-ben egy kaliforniai család örökbe fogadta, de a kezdet kezdetén

nagyon nehezen tudott beilleszkedni az új környezetbe: „*Nem voltak érzéseink, nem kaptunk szeretetet, még részvétet sem éreztünk irántunk. Csak vegetáltunk. Vadállatok voltunk, akiket ketrecren kell tartani! Annyira megszoktam az intézményi életet, hogy mindenáron vissza akartam térni Romániába.*” (Transindex, 2016. április 7.: itthon.transindex.ro/?cikk=25883). Izidor Ruckel 2011-ben visszatért Romániába, ellátogató az árvaházba, a szüleit is felkereste, válaszokat remélt, hogy miért hagyták a máramarosszigeti kórházban: „*Próbáltam megérteni az anyámat, hogy miért tette, amit tett, de sajnos nem minden szülő akar szülő lenni.*”

A romániai árvaházi poklok poklát megjáró gyerekek közül nagyon soknak nem sikerült olyan látványos utat, felemelkedést megtennie, mint Izidor Ruckelnek. A Suceava közeli Siret nevű kisvárosban egy négyemeletes egykori osztrák–magyar katonai barakképület rejtette Románia legnagyobb árvaházát – elhagyott fogyatékos gyerekekkel tele. 1990 után lassan kiürült az épület. Száz lakója azonban nem volt képes önállóan élni, ezért egy kisebb, de ugyanolyan zord épületbe költöztek be. Ma is drótkerítés veszi körül, lakói egy hatalmas betonudvarra tekintenek. Megmaradtak ugyanazok a szagok, ugyanolyan sivár, kilátástalan a „hangulat”, mint huszonhét évvel ezelőtt.

2011 októberében Torontóban, Dancs Rózsa és férje, Telch György lap- és könyvkiadó vendégeként – úgymond – jelen voltam a magyar és a román irodalomban is egyedülálló *Pokoljárás* „fogantatásánál”: a férj és a feleség egyetértett abban, hogy a sorstragédiát meg kell írni, tanulságként minél több édesanyához, fiatal nőhöz – nemcsak magyarokhoz! – el kellene juttatni! Személyesen ismerem a Dancs Rózsa páratlan elszántsága eredményeként és dr. Pachota Gyula, gyergyószentmiklósi szülész-nőgyógyász főorvos szakmai hozzáértésével és segítségével megszületett két nagyszerű gyermeket, Tamást és Katinát – Tinkát. Nyugodt lelkiismerettel írhatom le: *méltók Dancs Rózsa áldozatához! Pontosan tudják: az édesanyjuk azért, hogy megszülethesse nek, kétszer közel nyolc hónapon a gyergyószentmiklósi szülészetnek, de nevezzük inkább „anyasági kutató-laboratóriumnak” úgy volt a lakója, hogy: „A szülészet ajtaján ki és be csak a személyzet járhatott, látogató soha nem léphetett be az épületbe, mi, veszélyeztetettek pedig soha nem mehettünk ki a kertbe. (...) Dr. Pachota Gyula speciális szakmai gondoskodásának köszönhetően 1977. október 5-én reggel 7.30-kor boldog anya*

lettem, és még akkor elhatároztam, hogy testvérrrel is meg fogom ajándékozni a koraszülött fiacskámat.” (Dancs Rózsa: *i. m.*, 90–97. o.)

DR. PACHOTA GYULA GYERGYÓSZENTMIKLÓSI SZÜLÉSZETE

Talán egyszer kötet, tanulmányfüzér is születik arról a kis gyergyószentmiklósi szülészetről, ahol dr. Pachota Gyula azokat a gyermeket akaró, vállaló nőket átsegítette a tragikus vergődéseiken, akik azt hangoztatták: „Én gyermeket akarok, nem érdekel az abortusztörvény!” Hadd idézzek a Dancs Rózsa kötete bevezetőjében közölt dr. Pachota György-visszaemlékezésből:

„Kedves Rózsika! A hajdani, roskadozó szülézet épületében, ahol emlékeim szerint hét-nyolc hónapot töltöttél káprázatos elszántsággal, mindketten versenyt futottunk gyermekeid életéért – Isten segítségével sikeresen.

A kanadai ismeretségen keresztül modern méhlazítót (*Partusisten*) szereztél be, ami döntőnek bizonyult a vetélés megelőzésében, illetve a koraszülés elnapolásában. Bizonyára emlékszel arra, hogy hányszor kényszerültünk az izomrelaxáns gyors bevezetésére, szerencsére mindannyiszor eredményesen, örvendve minden megnyert napnak. Még így is – ha jól emlékszem – a terhesség 36-37. hetében szültél (a te anyai memóriád bizonyára jobban emlékszik erre), de ez már a közös erőfeszítés győzelmét jelentette.

A régi szülézet épületét jórészt lebontották, megőrizve annak első részét, amely kőből és téglából épült, valamint a homlokzatot a terasszal együtt, ahol egy kis napsugárhoz és friss levegőhöz jutottak a betegek, Te is. Az emlékek is megőregedtek, több mint harmincévesek. Jelenleg az épületben Bőjte Csaba testvér érdemeként húsz árva iskolásgyermek él és tanul. Tervezem, hogy bekéredzkedek körülnézni, megsejlelni azt a helyet, ahol tizenhét évig dolgoztam, jobban mondvá viseltem a hideg inget az osztály működéséért.” (Dancs Rózsa: *i. m.*, 27–28. o.)

Mindent elolvastam dr. Pachota Gyula nőgyógyász főorvos szakmai, emberi tevékenységéről. Gyergyószentmiklósi barátaimat is mozgósítottam, hogy teljességre törekvő információk birtokában megismerjem emberi, orvosi habitusát. Örömmel olvastam a *Székelyhon* hírportál 2013. július 22-i kiadásában: „szülészeti osztályon nélkülözhetetlen dr. Pachota Gyula...” 2013 szeptemberében nyugdíjas nőgyógyász szakor-

vosként „fizetés nélkül is vállalta a szakorvosi ellátást dr. Pachota Gyula”. (Szekelyhon, 2013. szeptember 18.) 2016. május 5.: „A születés hete rendezvénysorozatot dr. Pachota Gyula nőgyógyász vezette. Előadásokat tartott a Gyergyói-medence településeiben.” Mindezt tette olyan körülmények között, amikor a gyergyószentmiklósi kórházat – az új épület és modern felszereltség ellenére – 4-es kategóriájú kórházzá fokozták le, amikor – a posztkommunista „volt szovjet blokk” egészét átfogó „egészségügyi takarékoság” mindent felülíró dilettantizmusa jegyében – Gyergyószentmiklóson huszonhat egészségügyi „dolgozó”, orvos, nővér, asszisztens munkaszerződését bontották fel, és a sokkal gyengébben felszerelt, szakember-gondokkal küzdő maroshévízi kórházhoz akarták csatolni.

Erdély mindig a kis alkotó és tudományos műhelyeiről volt híres, közismert. Teljes mértékben érthetetlen: a Romániai Magyar Demokrata Szövetségnek a különböző színezetű román kormányokban három egészségügyi minisztere is volt, dr. Bárányi Ferenc orvos, Cseke Attila jogász, dr. Ritli László orvos (az utóbbi kettő az Emil Boc vezette kormányban). Még ötlet szintjén sem vetette fel egyikük sem: a központi költségvetésből anyagilag is támogatni kellene, országos jelentőségű kutatóműhellyé kellene bővíteni a dr. Pachota Gyula vezette gyergyószentmiklósi szülészetet, ahol a korai vetélés megelőzésében, a koraszülés elnapolásában valóban látványos, nemzetközileg is méltányolható eredményeket értek el! Félő, hogy a döntéshozók nem is hallottak „az anyaság laboratóriumáról”.

Az abortusztiltó törvényrendelet hatályon kívül helyezése után is nagyon sok romániai fiatal nő – köztük romániai magyar feleségek, fiatalasszonyok! – ugyanúgy küzdött, küzd az anyaságért, a gyermekáldásért, mint ahogyan tette azt Dancs Rózsa az 1970-es években! Rajtuk is ugyanúgy nem segített a csodaként emlegetett szovétai Medve-tó gyógyvize, az ottani fürdőkezelés, sem az orvosi beavatkozások sora, sem a nagyon drága gyógyszerek sokasága. Dancs Rózsának és asszonyi sorsosainak utolsó mentsvárként ott volt dr. Pachota Gyula gyergyószentmiklósi szülészete, ahol *volt remény arra, hogy megmaradjon a megfogant magzatuk, édesanyává váljanak!* Dr. Pachota Gyula – a háta mögött jelképesen *Papának* becézték a betegei! – a szülészeten alkalmazott drákói szigor mellett kísérletezett is: a modern méhlazítót, az intravénásan adagolt Partusistent – amelyet Dancs Rózsa a Kana-

dában élő Arany családtól kapott ajándékba – felváltva alkalmazta az alkoholos infúzióval. Magyarán: intravénásan száz százalékos alkoholt juttatott a korai vetéléstől rettegő anyuka szervezetébe, amitől az anyuka – a szó valódi értelmében – teljesen berúgott ugyan, de mire felébredt, a méhizom ellazult, a magzat nyugalma helyreállt. A módszer legelőször egy amerikai orvos alkalmazta a repülőgépen, amikor a feleségénél megjelentek a szülés előjelei: whiskyvel leitatta az asszonyát, szerencsésen földet értek és a felesége a kórházban normális körülmények között szülte meg az egészséges gyereket. Csak a gyakori korai vetélés rémével viaskodó székelyföldi anyukák tudják, mekkora veszteség a gyergyószentmiklósi szülészeti kutatóműhely megszűnése!

A kiváló székelyföldi főorvos a *Pokoljárás* című kötet megjelenése után egyfajta belső számvetést végzett. A Dancs Rózának küldött leveléből az a szerénység sugárzik, ami elemi követelmény kellene legyen minden tudós, kutató, értelmiségi életében. Politikusokról nem is beszélve!

„A könyved viharos érzelmeket keltő korrajz és benne személyes múltunk vaskos lenyomata. Írásodra nagy szükség volt egyszerűen azért, mert hiánypótló és dokumentumértékű. Nagyon tetszik, amint hitelesen és megindító módon beszélsz közös múltunk torzulásairól. Igazgyöngyös sorsvállalás csendül ki könyved minden sorából. Minden álszerénység nélkül egyvalamit ki kell mondanom: szerepemet a Te viaskodó küzdelmedben helyenként olyan erkölcsi magaslathoz emeled, ami már a »nimbuszoszás« határát súrolja, s ami, úgy vélem, méltatlan hozzám, hiszen én csak végeztem a dolgomat! Tettem, amit tenni kellett, úgy, ahogy énemből fakadt. Minden dicséret nélkül azonban meg kell állapítanom, hogy a Te nyugtalan szellemiséged nagy értéket jelent számunkra, tiszta forrás, amiből érdemes meríteni.» (www.hungarian reporter.com/egyecuteb/pokoljaras-dramai-asszonyorsok-a-multbol-dancs-rozsa-uj-konyveben).

A KÁRPÁT-MEDENCEI MAGYARSÁG JELENLEGI ÉS JÖVŐBELI DEMOGRÁFIAI HELYZETE AZ ELŐRESZÁMÍTÁSOK TÜKRÉBEN

Dancs Rózsa kötete lehetőséget kínál arra is, hogy összegezzük a Kárpát-medencei, de a nagyvilágba szétszóródott magyarság jelenlegi demográfiai helyzetével kapcsolatos adatokat, ugyanakkor a rendszerváltás után formálódott, nemzetközi hírnévnek örvendő magyar demográfus- és népességtudománnyal foglalkozó kutatók előreszámításai alapján felvillantsuk: a jelenlegi trendeket figyelembe véve hogyan

alakul, hogyan alakulhat a magyarság lélekszáma 2021-ben, 2032-ben, esetleg 2050-ben? Mindezt nem sokkoló, nem a magyarság kihalását, a nemzethalált, Herder jóslatának beteljesedését előrevetítő víziók, rémlátomások, hanem nagyon pontos, „az ENSZ által kidolgozott, a nemzetközi előreszámítási gyakorlatban szinte kizárólagosan alkalmazott alkotóelem-módszerrel”. (*A Kárpát-medencei magyarság demográfiai helyzete*. pdf-Adobe Acrobat Reader DC, 25-32. oldal. A letöltés ideje: 2017. szeptember 22. Kiss Tamás: *A magyar népesség előreszámításának lehetőségei Erdélyben*. demografia.hu/kiadvanyokonline/index.php /demografia/article/viewFile/555/498.)

E sorok írója is osztja azok véleményét, miszerint Európa, és benne a magyarság előregedésének, vészes fogyásának, a munkaerőhiány problémájának megoldása nem a közel-keleti, ázsiai és afrikai – szinte kizárólag muszlim – bevándorlók millióinak, tízmillióinak letelepítése, hanem az Európai Unió és minden egyes európai ország által kidolgozott, a jelenleginél többszörösen magasabb családtámogatási terv alapján a családok, a több gyermeket vállalók anyagi, lakásépítési, gyermeknevelési, munkahely-teremtési támogatása.

Az Eurostat összesítő statisztikai szerint mélyponton van a munkanélküliség az Európai Unióban, a 2013. novemberi 26,6 millióról – ebből az eurózónában 19,2 millió volt az állást keresők száma – 20,429 millióra mérséklődött a munkát keresők száma. A legalacsonyabb a Cseh Köztársaságban volt – 3,7% –, Németországban 4,1 százalék, Magyarországon 4,3 százalék – 2017. szeptember végén már csak 4,2 százalék volt! –, a legmagasabb Görögországban 23,1 százalék, Spanyolországban 19,2 százalék. A fiatalok körében 5,7 millióan voltak munkanélküliek. Az Európai Unióban vannak olyan régiók, ahol az ifjúság munkanélküliségi rátája meghaladja a 25 százalékot! (www.hirado.hu/2017/01/09/europai-unio-melyponton-a-munkanelkuliseg/) A 20 429 000 munkanélküli is hatalmas tömeg, több mint egy Románia méretű ország teljes népessége! Nem kell közgazdász zseninek lenni annak megállapításához, hogy az ő felkészítésük a keresett és a hiányszakmákra, egyáltalán a munkába-állításuk, akár százszor is kevesebbe kerül, mint a semmilyen szakmai tudással nem rendelkező, analfabéta, Európát előzőnlő migránsok százezreinek, majd millióinak az integrálása! Nemcsak kizárólag atomfizikusok, informatikusok és orvosok érkeznek Európába a szárazföldi és tengeri migrációs útvona-

lakon! A 20 429 000, hivatalosan nyilvántartott európai munkanélküli mellett számolni kell az 1997-ben a luxemburgi foglalkoztatási csúcstalálkozón útjára indított, majd a lisszaboni célkitűzésekkel 2005-ben összhangba hozott európai foglalkoztatási stratégia – European Employment Strategy, EES – szerinti igen nagyszámú tömegekkel is: 2020-ig a 20-64 év közötti nők és férfiak foglalkoztatási rátáját 75 százalékra kell emelni, az iskolai lemorzsolódási arányt tíz százalék alá kell csökkenteni, legalább húsz millióval kell mérsékelni a szegénységben élők vagy az elszegényedés és a társadalmi kirekesztettség kockázatának kitettek számát (lásd: ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Employment_statistics/hu).

Ha olyan nagyvonalúan és bőkezűen támogatnák az Európai Unióban a munkanélküliek, a szegénységben élők, a kirekesztettség kockázatának kitett uniós állampolgárokat, a több milliós nagyságrendű hajléktalanok tömegét, mint ahogy tette nemrég az egyik svéd önkormányzat, akkor talán az elöregedés, a népességfogyás is megállna Európában. A három feleséggel, tizenhat gyermekkel érkező 57 éves szír migránsnak 14 millió svéd koronába – 1,8 millió dollárba – kerülő három szuperházat adtak át a népszerű Balti-tengeri Sasltsjöbaden-i üdülőközpontban. A három feleség mindenikének megvan a saját háza, a gyermekeket közöttük osztották el. Nacka önkormányzata egyedül 250 millió svéd koronát – 32 millió dollárt – költött arra, hogy az újonnan érkező bevándorlók modern lakásokban nagyon jól érezzék magukat Svédországban. Dühös kommentek formájában megkérdezték Nacka önkormányzatától: a többnejűséget támogatják? A hajléktalanok is olyan luxuslakásokat kapnak, mint az említett szír bevándorló, három felesége és tizenhat gyermeke? (*Magyar Idők*, 2017. szeptember 20.) A marosvásárhelyi Mentor Könyvkiadónál 2000-ben *Északi változatok* címen megjelent kötetemben pontosan felmértem: a Svédországban letelepedett, semmilyen integrálódási gondot nem jelentő, mintegy 30 000 magyar milyen iszonyatos áldozatokat hozott azért, hogy egyáltalán lakása vagy megfelelő albérlete legyen! Mindezt tették és teszik úgy, hogy a svéd gazdaság, a tudomány, az irodalom és művészet hihetetlenül sokat profitál abból, hogy mintegy 30 000-re tehető svédországi magyar az őshonosokat túlszárnyaló szorgalommal dolgozik, minden területen bizonyít! Az emigrációba kényszerült vagy kényszerített magyarok a világ egyetlen országában sem jelentenek

integrációs gondot, mindenhol elismerik: milyen jelentős mértékben gazdagították az őket befogadó országokat. Dancs Rózsa *Pokoljárás* című kötete kapcsán már-már „törvényszerűen” fogalmazódik meg a kérdés: *megállítható a Kárpát-medencei magyarság vészes fogyása?*

Magyarországon és a vele közvetlenül szomszédos hét országban az 1990-et követő népszámlások idején 12,9 millió fő vallotta magát magyar nemzetiségűnek. A harmadik évezredben végrehajtott népszámlálások során már csak 12,4 millió volt a Kárpát-medencei magyarok lélekszáma.¹⁵ A kutatási jelentés megállapításai: általában a magyarság termékenysége alacsonyabb az országos átlagoknál. Legtöbb országban a magyar nők gyermekvállalási hajlandósága csak mintegy nyolcvan százaléka az országos átlagoknak. Riasztóan alacsony a szlovéniai magyarok termékenysége, igen alacsony a romániai magyarság termékenysége. Az előreszámítás alapváltozata szerint: *„a Kárpát-medencei magyarság létszámára a zsugorodás és az öregedés lesz a jellemző a következő két évtizedben. A 2001. évi 12,4 millió fő, a 2021. évi 11,6 millió fő. Ez azt is jelenti, hogy a vizsgálatot átfogó három évtizedben – 1991-től – 1,3 millió fővel csökken a magyarság száma, mondjuk annyival, amennyi az erdélyi magyarság létszáma. Miközben tovább csökken a fiatalok aránya, a 60+ évesek súlya fölé kerül a 25 százaléknak, két évtized múlva legalább minden negyedik magyar legalább 60 éves lesz.*

(...) Leggyorsabban a szlovéniai magyarság fogy, szinte eltűnik a következő két évtizedben. Nem sokkal jobb a helyzet a horvátországi magyarságnál sem. Igen jelentősen csökken (arányaiban) a szerbiai, döntően vajdasági magyarok száma is. De Kárpátalján, Romániában, Szlovákiában is 20 százalékos lesz a létszámfogyás 2001-hez képest.”¹⁶

Az előreszámítások szerint a 2011. évi népszámlálás adataihoz viszonyítva 2021-ig egyedül csak az Ausztriában élő magyarok lélekszáma gyarapodik, 48 592-ről 56 852-re. Horvátországban 11 106-ről 7785-re, Szlovéniában pedig 4429-ről 3463-ra zsugorodik a magyarok száma! Az előreszámítások szerint Magyarországon a 2011-ben a

15 A Kárpát-medencei magyarság demográfiai helyzete és előreszámítása 1991–2021. Készítették: Habcsek László, Tóth Pál Péter, Veres Valér. In *A Központi Statisztikai Hivatal Népeségtudományi Kutatóintézetének kutatási jelentései 78.* Igazgató: Spéder Zsolt. Budapest, 2004/3., 25. o.

16 Uo., 76. o.

számláló biztosok által összeírt 9 817 683 fős lakossággal szemben 2021-ben csak 9 650 505 fő fog élni! Látványos a fogyás a romániai magyarság körében, ahol a 2011. évi népszámlálás során összeírt 1 237 746 fős magyar lakossághoz viszonyítva a statisztikai összesítő adatok 2016-ban már hatvanezer fős fogyást jeleztek: 2016-ban a romániai magyarok lélekszáma 1 173 302 fő volt! Az előreszámítások szerint a romániai magyarok lélekszáma 2021-ben várhatóan 1 089 495 fő lesz, megközelíti a bűvös egymilliót, amikortól kezdve egy népközösség elindul a szimbolikus közösséggé válás útján. Szerbiában sem alakul kedvezően a magyarság száma: a 2011. évi 242 365 főről 208 341-re csökken a magyarok száma. Szlovákiában a 2011. évi 480 655 fővel szemben 2021-ben csak 443 287-en fognak lakni a „legendás felvidéken”. Ukrajnában, Kárpátalján, az előreszámítások szerint, közel húszezer fő lesz a magyarság fogyása: 143 475-ről 124 929-re csökken a magyarok száma. Összességében: a Kárpát-medencében az 1991-ben összeírt 12 903 196 magyarral szemben csak 11 584 657 magyar fog élni.¹⁷ Az előreszámítások során a demográfusok és népesedés kérdéseivel foglalkozó kutatók nem számoltak olyan váratlan politikai döntésekkel, mint az ukrán parlament által 2017. szeptember 5-én elfogadott új oktatási törvény, amely csak az óvodában és az I–IV. osztályokban engedélyezi az anyanyelvi oktatást – az orosz, a magyar, a román, a lengyel és bolgár állam tiltakozása ellenére Petro Porosenko államelnök aláírta a vitatott törvényt, és ezzel 2017. szeptember 28-án hatályba lépett – tömegesen fogják tehát elhagyni Kárpátalját a magyarok, elsősorban a fiatalok! Magyaroktól mentes, „megtisztított” régió lesz Kárpátalja!

Veres Valér kolozsvári demográfus, a népesedés kérdéseinek kiváló kutatója *A romániai magyarság létszámcsökkenésének okai a 20. század utolsó negyedében* címmel külön tanulmányban elemezte, táblázatokkal, adatsorokkal bizonyította: a magyarság veszteségének legalább a fékezésére, lassítására a legfelsőbb döntéshozó szinteken kell külön stratégiát kidolgozni! Csak 1977 és 1992 között 89 000 fővel csökkent a romániai magyarok száma!¹⁸ A létszámcsökkenés okait a nagyarányú kivándorlásban, a magyarság alacsony termékenységi arányszámában,

17 Uo., 77. o.

18 Veres Valér: *A romániai magyarság létszámcsökkenésének okai a 20. század utolsó negyedében*. (adatbank.transindex.ro/html/cim_pdf621.pdf)

és nem utolsósorban az asszimilációban kell keresnünk!¹⁹ A tanulmányban statisztikai adatsorokkal bizonyítja: miközben a románok körében 1977 és 1992 között 1000 nőre átlagosan 1798, a roma nőknél 2700 élveszületés jutott, addig a romániai magyarság esetében 1000 nőre csak 1708 élveszületést mutattak az adatok. A gyermekvállalási kedv azóta sem növekedett, sőt, csökkent. A romániai magyar népesség előregedettebb, mint a romániai össznépesség, átlagosan öt százalékkal. A magyarok termékenységi arányszáma is alacsonyabb az össznépességnél, szintén öt százalékkal, míg a romániai magyarok halandósági arányszáma mintegy húsz százalékkal magasabb, mint az ország össznépességéé.²⁰

A tanulmány egyik legizgalmasabb fejezete az asszimiláció: a beolvadás a román népbe, román nemzetbe milyen mértékben járul hozzá a romániai magyarság számbeli fogyásához? Az 1992. évi népszámlálás adatai szerint Romániában összesen 45 444 olyan család volt, ahol a családfő nemzetisége magyar. A 45 444 családból 32 341 családnak született gyereke. A gyerekek közül csak 11 248 – a gyerekek 35 százaléka – lett magyar nemzetiségű. 48 969 család esetében magyar a feleség, román a családfő. A 48 969 családból 32 691 családban született gyerek. Közülük csak 17 százaléknál, azaz 5530 gyereknél jelezték a számlálóbiztosok, hogy magyar nemzetiségűnek vallották magukat!²¹ A romániai magyar nők körében, ha román férjet választanak, sokkal magasabb a teljes mértékű asszimiláció, az identitásváltás, mint a férfiak esetében, ha román anyanyelvű nő a feleségük.

Veres Valér *A romániai magyarság termékenysége* című tanulmányában²² azt az immár axiomatikus igazságot vonta górcső alá: a romániai magyarság létszámcsökkenésének egyik legfőbb oka az alacsony gyermekvállalási kedv. A 2002. évi népszámlálás a romániai magyarság fogyásával kapcsolatos előzetes negatív scénáriót is „túlszárnyalta”: az 1992. évi népszámláláshoz viszonyítva a romániai magyarság lélekszáma 193 152 fővel csökkent! 1992-ben 14 837 romániai magyar gyerek született, 2002-ben már csak 10 687! 1992-ben 24 000 romániai

19 Veres Valér: *i.m.*, 4–5. o.

20 Uo., 8. o.

21 Uo., 11. o.

22 Veres Valér: *A romániai magyarság termékenysége*. (adatbank.transindex.ro/html/cim_pdf623.pdf)

magyar hunyt el. 2002-ig mindvégig húszezren felüli a romániai magyar elhunytak száma! A fogyás nagyságrendje évente tízezer fő körüli.²³

A demográfia, öndefiníciója szerint, a legegzezaktabb társadalomtudomány. A Kárpát-medencei magyarság 1991 és 2021 közötti előreszámítási adatsorai kérlelhetetlenül, már-már óraműpontossággal, néha még a vártnál is korábban teljesülnek. A demográfusok négy scenáriót dolgoztak ki a Kárpát-medencei magyarság *létszámmegtartására*. Az első forgatókönyv a születendő gyermekek számának emelkedése. *Ennek megvalósulása csak akkor lenne eredményes, ha a teljes termékenységi arányszámot – TFR-t – a Kárpát-medencei magyarság egészénél a jelenlegi 1,28-ról 2,28-ra sikerülne emelni. Ez csak abban az esetben valósulna meg, ha a Kárpát-medencei magyar nők száz százaléka egy gyerekkel többet vállalna, mint ma! A scenárió megvalósulásának esélyeit maguk a szerzők sem tartják valószínűnek, még akkor sem, ha a jelenlegi és jövőbeni magyarságpolitika első számú prioritása a gyermekvállalás növelése lesz!*

A második forgatókönyv szerint a javuló halandóság eredményezhetné a létszámmegőrzést: az élethossz kilátásait tizenhét évvel kellene növelni, ami azt jelentené: a Kárpát-medencei magyarok közül senki nem hal meg 2021-ig! A harmadik scenárió: az identitás-váltás, a fordított asszimiláció. A Kárpát-medencében élő nem magyarok identitást váltanak, magyarokká válnak. A negyedik forgatókönyv megosztja a létszámmegőrzés feladatait a gyermekszám emelkedése, az élettartam növelése, a fordított asszimiláció és a Kárpát-medencén kívül élő magyarok Magyarországra történő visszavándorlása között.²⁴ Az utolsó három forgatókönyv megvalósulásának esélyei egyenlők a nullával!

MENNYIT ÉR EGY GYEREK?

A recenzens, tanulmányíró álma mindig a nagycsalád volt. Dokumentumfilmet forgattam a Kárpát-medence legnépesebb magyar családjáról, a sepsiárkosi Tamás családról: egy anyától és egy apától 21 gyermek született! Mindannyian élnek és nagyon szeretik egymást. Amikor a hatodik gyerek Budapesten súlyos szívműtéten esett át, nemcsak a szülők, hanem a húsz testvér is ott szorongott a folyosón:

23 Uo., 12. o.

24 Hablicsek László, Tóth Pál Péter, Veres Valér: *i. m.*, 99. o.

sikerül a műtét, életben marad a testvérük? Minden étkezésnél három, kétkilós kenyeret szelt fel az édesanya. Boldogabb családot még nem láttam! Az egymás iránti törődést, szeretetet tanítani kellene! Nagyon remélem, ha újra filmet készíthetnék a családról, ugyanaz az összhang fogadna!

Filmet készítettem szülőfalumban, Korondon, Tófalvi Nyakas Márton – Marci bátyám – tízgyermekes családjáról. A fővárosnyi kiterjedésű tanyavilágból, Fenyőkútról költöztek a közvetlen szomszédunkba, a Piac térre. Ahogy mondani szokás: a jég hátán is megéltek! A gyerekek között volt táncos a Maros Művészegyüttesnél, farmer, „gondúzó” panzió- és vendéglőtulajdonos, traktorista, orvosi asszisztens. Tőlük azt tanultam: a nagyobb gyerekek nevelték a kisebbeket, óriási felhajtó erőt jelentett a családon belül a gyerekek közötti „konkurencia”.

Különös élmény volt számomra, amikor filmet készíthettem Kristófi János nagyváradi festőművészről és feleségéről, Hoványi Judit szobrász- és keramikus művészről és tíz gyermekükről. A 90 éves korában, 2014. január 5-én, Nagyváradon elhunyt, marospetri származású, világszerte ismert festőművész és felesége tíz gyermeke között kettő orgonaművész, de van énekes, festő, fotóművész, jogász, mérnök, orvos. Mind a tíz gyerek egyetemet végzett!

Az alcím „története” röviden: a Nyárád-menti, somosdi születésű Nagy Zoltán 1989-ig Konstancán takarítóként, majd matrózként hajókon szolgált. Munkája, kapcsolatai révén mintegy egy milliárd lej értékű aranyékszereket, aranyláncokat gyűjtött össze. 54 évesen a marosvásárhelyi lakásába, albérletbe befogadott egy fiatal nőt. Az albérletből vonzalom lett, majd megszületett a gyerek. Amikor a fiúcska három hónapos volt, a nő megszökött és magával vitte az egymilliárd lej értékű ékszert. A férfi nem az ellopott ékszerért bántódott, feljelentést sem tett a rendőrségen, mert számára a megszületett gyerek többet ért minden aranynál, ékszernél! Három hónapos korától maga nevelte fel egy szem gyermekét. A filmet a Román Televízió magyar adása és a Duna Televízió is *Mennyit ér egy gyerek?* címen sugározta.

A gyerek a legnagyobb érték! Pénzben, ingó és ingatlan vagyonban kifejezhetetlen! Dancs Rózsa mindezt a gyergyószentmiklósi szülészet takarítónőjének, Pálnénak a visszaemlékezésével illusztrálja: *„Mint fiatal székhely cseléd lány, valamelyik gazdag zsidó családnál szolgált. Gyönyörű asszonya imádta egyetlen kisfiát, akit a nácik a családjával együtt*

elhurcoltak. Amikor a megsemmisítő láger katonái a hasznavehetetlen kicsinyeket, betegeket, öregeket a „fürdőbe” (gázkamrákba – T. Z.) terelték, a kemény asszony, nem törődve a rá mért ütlegekkel, megfogta az egyik fegyverest, félrependerítette a kemence ajtajától és gyermeke után lépett. Ott pusztult el vele. Azóta is a holokauszt és Pálné története egyet jelent számomra.” (Dancs Rózsa: i. m., 92. o.)

Dancs Rózsa *Pokoljárása* az anyaság mindent és mindenkit legyőző erejének megszenvedett bizonyítéka. Kétszer közel nyolc hónapot töltött a gyergyószentmiklósi szülészeten, míg nyolc korábbi koraszülés, spontán vetélés után megszületett a kisfia, majd a kislánya! *„Nekem minden asszony, aki oda bekerült, abba a nyikorgó lépcsőjű öreg épületbe, a nőgyógyászatra, mind sorstárs volt, anya, aki vagy így, vagy úgy, de gyermekéért hozott áldozatot. Az életével! Mi ott mind a reménység jegyében gyűltünk dr. Pachota Gyula szakmai tudásának fénykörébe.” (Uo., 90. o.)*

Ha az anyaságért minden magyar anya, fiatal nő vállalná a Dancs Rózsához hasonló golgotajárást, akkor talán a Kárpát-medencei magyarság fogyása megállna, lelassulna, megkezdődhetne a lassú létszámgyarapodás is. Minden édesanya, édesapa figyelmébe ajánlom Dancs Rózsa *Pokoljárás* című kötetét. Hátha ezek a sorok segítenek abban is, hogy a kötet nyomán elkészüljön a játékfilm.

Roncsakt 2. (100x200 cm, olaj, vászon, 2006)